

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАГІРНЯК ДЕНИС МИХАЙЛОВИЧ

УДК 330.341:336:378 (043.3)

**ПРАГМАТИЗМ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
ВИЩОЇ ОСВІТИ: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА**

Спеціальність 08.00.07 – демографія, економіка праці, соціальна
економіка і політика

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Харків 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Кременчуцькому національному університеті імені Михайла Остроградського Міністерства освіти і науки України.

- Науковий консультант доктор економічних наук, професор
Кратт Олег Адольфович,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського,
завідувач кафедри маркетингу.
- Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
Антонюк Валентина Полікарпівна,
Інститут економіки промисловості,
головний науковий співробітник відділу
економічних проблем соціальної політики;
- доктор економічних наук, професор,
Коваленко Юлія Михайлівна,
Університет державної фіскальної служби
України, професор кафедри фінансових ринків;
- доктор економічних наук, професор,
Семів Любов Казимирівна,
Львівський навчально-науковий інститут ДВНЗ
«Університет банківської справи»,
професор кафедри менеджменту та соціально-
гуманітарних дисциплін.

Захист відбудеться «18» липня 2019 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради, шифр Д 64.055.02, у Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця за адресою: 61166, м. Харків, пров. Інженерний, 1-а.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця за адресою: 61166, м. Харків, пров. Інженерний, 1-а.

Автореферат розісланий «18» червня 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. М. Геращенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Значущість вищої освіти (ВО) як складової системи освіти доведена практикою та науковими здобутками. ВО України – національне надбання, тому їй приділяється максимум уваги та турботи. Незважаючи на добре опрацьовану законодавчу базу та запроваджені стратегії, програми та доктрини функціонування, недоліки розвитку вітчизняної ВО є загально визнаними. Невідповідність професійно-кваліфікаційних якостей працівника, отриманих у закладі вищої освіти (ЗВО), вимогам займаної посади досягла масштабу соціально-економічного явища, тобто концепція розвитку ВО не повністю реалізує інтереси особистості та бізнесу. Ознакою вітчизняної ВО є низький рівень використання освітнього потенціалу ЗВО, а отже, концепція розвитку ВО не сприяє реалізації інтересів ЗВО і суспільства. Вельми значною є проблема недофінансування. Завдання достатнього фінансування ЗВО не виконано, оскільки концепція розвитку ВО не сприяє реалізації інтересів усіх зацікавлених сторін.

У роботах західних учених розглядаються питання фінансово-економічного розвитку ВО: функціонування підприємницьких університетів (Бок Д., Кларк Б., Рідінгс Б., Шатток М., Хассі Т., Сміт П.); формування і реалізації державної політики та ринкових реформ (Ділл Д., Квієк М., Кент Р., Мендіола Г., Нойснер Дж., Пуссер Б.); взаємодії ВО і ринку праці (Гольдштейн Х., Друкер Дж., Патора Р., Паулсен М.); формування фінансового забезпечення (Барр Н., Кроуфорд І., Кретович М., Міхаель С.). Вітчизняні вчені досліджують питання фінансово-економічного розвитку ВО: методологічні засади розвитку (Кратт О., Почтовюк А., Терованесов М.); роль ВО в економіці знань (Каленюк І., Мартиненко М., Назарова Г.В., Семів Л., Щаульська Л., Янковська Л., Ястремська О.); антологію фінансового забезпечення ВО (Боголіб Т., Варналій З., Кужелев М., Коваленко Ю.); місце ВО в системі суспільних інтересів (Андрущенко В., Антошкіна Л., Журавльова І., Калашнікова С., Корсак К., Луговий В., Щербак В.); використання ринкових інструментів ВО (Куценко В., Матвій М., Оболенська Т.); створення ринкових засад управління ЗВО (Кочарян І., Натрошвілі С., Романовський О.); розвиток економіки ВО (Антонюк В., Куклін О., Шевченко Л.).

Українські та зарубіжні вчені є одностайними щодо питання недосконалості ВО. Вітчизняні вчені досліджують переважно проблеми з державних позицій, а зарубіжні – з позицій ЗВО і споживачів освітніх послуг. Відмінності бачення зазначених проблем враховано у різних концепціях розвитку ВО. Оскільки існуючі концепції фінансово-економічного розвитку не повною мірою відтворюють проблеми ВО, пропонують відповідні напрями їх вирішення, актуальною є розроблення концепції, методології та методичного забезпечення, які, враховуючи сучасний досвід і можливості, сприятимуть розв'язанню проблеми фінансово-економічного розвитку ВО в Україні.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до планів науково-дослідних робіт Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського за темами: «Теоретико-практичні засади вдосконалення застосування маркетингового

інструментарію суб'єктами виробничої та невиробничої сфери на ринках товарів і послуг різного рівня» (номер держреєстрації 0115U006504), у межах якої визначено ступінь реалізації освітнього потенціалу як інтегровану характеристику прагматизму ЗВО за спеціальностями стосовно освітніх ступенів; «Соціологічні дослідження стану розвитку підприємництва у місті Кременчуці Полтавської області» (номер держреєстрації 0117U007032), у межах якої визначені професійно-кваліфікаційні потреби роботодавців, що передбачає всеосяжність інформації для вибору особами майбутніх професій, які затребувані на місцевому ринку праці; «Концептуальна платформа реформування закладу вищої освіти на засадах прагматизму» (номер держреєстрації 0118U005137), у межах якої обґрунтовано необхідність реформування відносин суб'єктів сфери вищої освіти (СВО) у контексті парадигми прагматизму розвитку ВО.

Мета і задачі дослідження. Метою є розробка і обґрунтування теоретико-методологічних засад, методичних підходів і практичних рекомендацій щодо фінансово-економічного розвитку ВО на засадах прагматизму. Для досягнення мети у роботі поставлено такі задачі:

- визначити напрям фінансово-економічного розвитку ВО України;
- оновити понятійно-термінологічний апарат фінансово-економічного розвитку вищої освіти;
- систематизувати наслідки реформування вищої освіти;
- обґрунтувати і запропонувати концепцію фінансово-економічного розвитку ВО на засадах прагматизму;
- обґрунтувати методологію фінансово-економічного розвитку ВО;
- систематизувати нормативні риси споживання освітніх послуг;
- конкретизувати змістовність соціальних функцій ЗВО;
- розробити механізм державного регулювання вищої освіти;
- запропонувати метод оцінки прагматичного вибору особою ВО, орієнтованого на еталонні судження роботодавців;
- запропонувати методичний підхід до оцінювання освітнього прагматизму ЗВО;
- розробити методичний підхід до квантифікації результативності фінансової політики держави у СВО;
- уточнити перелік і змістовність субнаціональних відмінностей фінансування ВО;
- сформувати параметри вибору особою ВО на підставі типізації соціально-трудова відносин;
- запропонувати систему емпіричних доказів щодо реформування управління ЗВО;
- розробити і запропонувати фінансове забезпечення розвитку вищої освіти;
- обґрунтувати методичні рекомендації раціоналізації професійної орієнтації осіб відносно ринку праці;
- визначити правила управління ЗВО, орієнтовані на споживчі переваги;
- довести доцільність солідарно-субсидіарного типу фінансових відносин держзамовника з постачальниками і споживачами ринку освітніх послуг;

запропонувати методичний підхід до визначення витрат з урахуванням видатків на обслуговування держмайна як запоруку прагматичного розвитку ВО.

Об'єкт дослідження – фінансово-економічний розвиток вищої освіти.

Предметом дослідження є теоретичні положення, методологічні засади та методичні підходи щодо фінансово-економічного розвитку вищої освіти на засадах прагматизму.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених задач застосовано загальнонаукові та спеціальні методи наукового дослідження: крос-національний аналіз – для визначення напряму розбудови української ВО щодо загальноприйнятих освітніх моделей (п. 1.1); нормативно-асиміляційна функція розумових доводів – для упорядкування уявлень про наслідки реформ у СВО (п. 1.2); концептуалізація прагматизму – для вибору філософського підґрунтя розвитку вітчизняної СВО (п. 1.3); контент-аналіз документів та атрибутивний аналіз досвіду – для виявлення і систематизації нормативних рис споживання освітніх послуг (п. 2.1); модель соціальних ролей – для визначення соціальних функцій ЗВО (п. 2.2); системна індукція – для висвітлення механізму державного регулювання ВО (п. 2.3); символічний інтеракціонізм – для визначення ступеня прагматизму вибору особами професійно-кваліфікаційних якостей (п. 3.1); раціональність – для виявлення ознак прагматизму у діяльності ЗВО (п. 3.2); множинна дуальність – для визначення прагматизму реалізації фінансової політики держави у СВО (п. 3.3); дивергенція – для визначення прагматизму споживачів освітніх послуг завдяки типізації соціально-трудоових відносин (п. 4.1); дедуктивний умовивід – для оцінювання освітнього прагматизму ЗВО (п. 4.2); конгруентність – для визначення логіки, що обумовила результативність фінансового забезпечення СВО (п. 4.3); модель раціонального вибору – для професійної орієнтації особи щодо кадрових потреб бізнесу (п. 5.1); абдукція – для обґрунтування емпіричних правил управління ЗВО, орієнтованих на споживчі переваги (п. 5.2); типізація – для визначення інструментарію реалізації бюджетної політики держави за допомогою типізації фінансових відносин суб'єктів СВО (п. 5.3).

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі та нормативні документи з питань ВО, державні класифікатори України, матеріали Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Полтавській області, електронні інформресурси, відомості обліку кадрів підприємств Полтавської області, дані про діяльність систем ВО провідних країн.

Наукова новизна отриманих результатів. Отримані в процесі дослідження наукові результати у комплексі вирішують актуальну наукову проблему, пов'язану з розробкою концепції фінансово-економічного розвитку ВО на засадах прагматизму, підґрунтям якої є теоретико-методологічні засади, методичні підходи і практичні рекомендації. Ключові наукові положення дисертації, які визначають її наукову новизну, полягають у такому:

уперше:

запропоновано концепцію фінансово-економічного розвитку вищої освіти на засадах доктрини прагматизму, яка ґрунтується на двох складових:

соціально-економічній, що враховує суб'єктивні уявлення про впевненість та успішність функціонування вищої освіти у національному масштабі; фінансовій, яка включає фінансовий інструментарій об'єктивного використання та перерозподілу бюджетних коштів між спеціальностями, освітніми ступенями і закладами вищої освіти, що дозволить у подальшому зосередити обмежені ресурси на найперспективніших напрямках фінансово-економічного розвитку вищої освіти, залежно від потреб ринку праці та можливостей бюджетного фінансування;

обґрунтовано методологію фінансово-економічного розвитку вищої освіти щодо використання доктрини прагматизму, яка передбачає комплексне й системне врахування соціальних функцій закладів вищої освіти, що ґрунтуються на принципах, методах, моделях реальних соціальних умов розвитку вищої освіти та адекватного фінансового забезпечення їх реалізації для отримання нової якості надання послуг вищої освіти, що характеризується узгодженням суб'єктивних уявлень суб'єктів соціальних і фінансово-економічних відносин та їх об'єктивних потреб і можливостей щодо обсягів, видів, термінів фінансування (роботодавців, споживачів освітніх послуг, держави як замовника і споживача, працівників закладів вищої освіти);

сформовано параметри вибору особою вищої освіти (характер, структура та масштаб) для соціально-трудових відносин щодо відповідності професійно-кваліфікаційних якостей працівника вимогам роботодавця, що створює необхідні та достатні умови для розробки усіма зацікавленими сторонами профілактичних та оперативних заходів, спрямованих на забезпечення прагматичного вибору особою майбутньої професії;

розкрито систему емпіричних доказів щодо неминучості реформування управління закладом вищої освіти з урахуванням двох інтересів, з одного боку, закладів вищої освіти стосовно вибору стратегії і тактики їхньої діяльності, а з іншого, споживачів послуг вищої освіти щодо вибору спеціальності та закладу, що доводить необхідність підвищення результативності використання закладами освітнього потенціалу як властивості прагматизму;

визначено правила управління закладом вищої освіти, спрямовані на еволюційне підвищення рівня прагматизму його діяльності завдяки дихотомії відносин адміністрації закладу з викладачами та студентами щодо організації навчального процесу, що дозволить зробити управління більш гнучким, здатним адекватно реагувати на вимоги формування людських ресурсів і унаслідок цього підвищити рівень реалізації освітнього потенціалу закладу згідно з його професійною орієнтацією;

доведено доцільність використання солідарно-субсидіарного типу фінансових відносин держзамовника з постачальниками і споживачами вітчизняного ринку освітніх послуг, що дозволить одночасно досягти беззбитковості освітньої діяльності і задовольнити потреби регіональних ринків праці, реалізувати бюджетну політику держави у сфері вищої освіти, спрямовану на культивування індивідуальної та взаємної відповідальності суб'єктів;

удосконалено:

систематизацію наслідків реформування вищої освіти, відмінністю якої є урахування таких особливостей: роль держави у її фінансуванні, комерційна активність закладів вищої освіти, глобалізаційні процеси, регіоналізація соціально-економічного простору, вплив громадянського суспільства, що доцільно враховувати під час формування стратегії фінансово-економічного розвитку системи і закладів вищої освіти для збалансування їх соціальної відповідальності та прагматизму функціонування;

механізм державного регулювання вищої освіти унаслідок перерозподілу участі та інструментів фінансового забезпечення сфери вищої освіти, оскільки складові механізму (невідворотність змін у відносинах держави та вищої школи; концептуальні засади розвитку; державна політика; комплекс інструментів управління; державне фінансування; забезпечення якості освітніх послуг і ЗВО загалом; звітність ЗВО) утілюють обмежене коло повноважень, що надає можливість розділити колективну та індивідуальну відповідальність у фінансуванні вищої школи;

метод оцінки прагматичного вибору особою вищої освіти, орієнтованого на еталонні судження роботодавця як члена референтної групи, для якої нормою є професійно-кваліфікаційна відповідність якостей працівника потребам роботодавця, що дозволяє у короткостроковій перспективі типізувати соціально-трудова відносини за ознакою ступеня відповідності нормі, а у довгостроковій – завдяки комунікації потенційних споживачів освітніх послуг з роботодавцями покращити використання трудового потенціалу підприємств;

методичний підхід до квантифікації результативності фінансової політики держави у сфері вищої освіти з урахуванням виявлених особливостей потрійної дуальності: дворівневої декомпозиції освітнього простору (національний і регіональний рівні), біфункціональності державної місії (залучення і витрачання коштів); подвійної ролі держави (як регулятора фінансових відносин і покупця освітніх послуг), що дозволяє забезпечити платоспроможність держави як конструктивної характеристики прагматизму для реалізації національних інтересів у сфері вищої освіти;

фінансове забезпечення розвитку вищої освіти, особливістю якого є досягнення конгруентності між формальною дією механізму держзамовлення та суб'єктивним вибором споживачами освітніх послуг, що характеризується параметрами «освітній ступінь», «галузь знань» і забезпечує визначення результативності використання державних фінансових ресурсів щодо спеціальностей і закладів вищої освіти та вибору можливих альтернативних моделей розподілу обсягів держзамовлення для їх подальшого фінансування на засадах прагматизму;

методичний підхід до визначення витрат для прагматичного розвитку вищої освіти, відмінністю якого є урахування видатків на обслуговування державної власності, яка знаходиться на балансі закладів вищої освіти, і видатків на розвиток вищої освіти, резервного фонду та соціальної підтримки здобувачів вищої освіти, що забезпечує досягнення значущої соціальної місії вищої освіти;

понятійно-термінологічний апарат фінансово-економічного розвитку вищої освіти на основі визначення понять: «фінансово-економічний розвиток вищої освіти», у якому враховано її якісні соціальні, економічні та фінансові зміни та вирішення релевантних протиріч; «прагматизм фінансово-економічного розвитку вищої освіти», особливістю якого є поєднання ознаки прагматизму з розумінням фінансового економічного розвитку вищої освіти; «соціальні функції закладів вищої освіти» з урахуванням їх значення для потреб ринку праці у фахівцях; «солідарно-субсидіарний тип фінансових відносин у сфері вищої освіти», особливість якого поєднує відповідальність суб'єктів за формування та використання державних коштів на розвиток вищої освіти;

дістали подальшого розвитку:

визначення напрямку фінансово-економічного розвитку вищої освіти України як складової професійної освіти, відмінність якого полягає у використанні інтервальної логіки як підґрунтя доказу достовірності реконструкції ключових ознак фінансово-економічних відносин у сфері вищої освіти, що уможливило використання крос-освітнього аналізу для тлумачення ринкової розбудови вітчизняної сфери вищої освіти відносно загальноприйнятих освітніх моделей як логічної передумови визначення її фінансово-економічних наслідків;

нормативні риси споживання освітніх послуг, особливості яких полягають в урахуванні діалектичної єдності особистих інтересів споживачів і затребуваності їхніх професійних знань та умінь роботодавцями на основі складної природи вибору закладу вищої освіти, поєднання навчальної та трудової діяльності, загальнодоступності закладів вищої освіти, високого рівня активності споживання освітніх послуг, що сприяє удосконаленню регулювання ринку освітніх послуг для розвитку системи вищої освіти відповідно до євроінтеграційних процесів та економіки в цілому;

змістовність соціальних функцій закладів вищої освіти, відмінність якої полягає у використанні моделі соціальних ролей за основними компонентами: нормативно-правовою базою, правилами і традиціями, діями, рольовою експектацією, варіабельністю, рольовими конфліктами; урахування інституційних та конвенціональних засад у відносинах між суб'єктами вищої освіти згідно з їх статусом у реальних умовах, що дозволяє визначити систему цінностей і цільових установок закладів вищої освіти для забезпечення прагматизму їхньої діяльності;

методичний підхід до оцінювання освітнього прагматизму закладів вищої освіти, заснований на використанні системи показників абсолютного освітнього прагматизму (інтегрований коефіцієнт, що поєднує первинний і вторинний попит на фахівців за спеціальністю) закладів і відносного освітнього прагматизму (коефіцієнт використання освітнього потенціалу закладів за спеціальністю і рівнем освіти), застосування якої підвищує обґрунтованість визначення конкурентних позицій закладів вищої освіти на ринку освітніх послуг і раціональність розпорядження бюджетними коштами на підготовку фахівців відповідно до потреб ринку праці та можливостями закладів;

перелік і змістовність субнаціональних відмінностей фінансування вищої освіти України, особливість яких полягає в урахуванні загальної та середньої чисельності студентів за регіонами і загальної та середньої кількості закладів вищої освіти, практична значущість якої дозволить розподілити регіони за характеристикою навчально-наукових центрів і здійснювати фінансування їхньої діяльності з урахуванням потреб національного ринку праці та наявних компетентностей щодо нагальної підготовки фахівців за напрямками, спеціальностями та освітніми ступенями;

методичні рекомендації раціоналізації професійної орієнтації осіб на ринку праці, особливістю яких є урахування кадрових потреб суб'єктів господарювання на підставі зіставлення кількості зайнятих посад і вільних штатних одиниць за одним освітнім ступенем та формування на такому підґрунті нового та постійно оновлюваного Довідника спеціальностей, що відповідає реаліям і постійній динаміці змін ринку праці.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що основні науково-теоретичні положення, викладені в дисертації, доведено до рівня практичного використання. Основні рекомендації та розробки дисертаційної роботи впроваджені МОН України під час обговорення механізму розподілу держзамовником обсягу видатків держбюджету на підготовку за держзамовленням молодших бакалаврів, бакалаврів, магістрів, аспірантів, докторантів у державних ЗВО (довідка № 10.5-262 від 26.12.2018 р.); Інститутом вищої освіти НАПН України результати дисертації використано у процесі реалізації наукового дослідження «Механізми розширення фінансової автономії закладів вищої освіти України» (довідка № 278/1 від 27.12.2018 р.); Департаментом фінансів Полтавської обласної державної адміністрації для визначення якісних (за спеціальностями) і кількісних параметрів держфінансування вищої освіти з обласного бюджету (довідка № 28/05.1-26 від 04.01.2019 р.). Наукові результати також упроваджено у діяльність таких підприємств: ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» (довідка № 4601/16762 від 18.12.2018 р.), ПрАТ «Кременчуцький завод дорожніх машин» (довідка № 617 від 05.12.2018 р.); ПрАТ «Кременчуцький колісний завод» (довідка № 01-15-03 від 26.12.2018 р.).

Результати дисертації використані у навчальному процесі Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського для створення навчально-методичних комплексів з таких навчальних дисциплін: «Фінанси, гроші і кредит», «Інвестування», «Фінансовий ринок», «Ринок фінансових послуг», «Фінансовий контролінг» (довідка № 72-10/1496 від 29.12.2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є завершеною самостійно виконаною науковою працею, у якій всі положення і пропозиції, винесені на захист, розроблені автором самостійно. Внесок автора у роботах, виконаних у співавторстві, наведено у списку опублікованих праць.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження оприлюднені здобувачем на 14-ти Міжнародних і Всеукраїнських наукових, науково-практичних і науково-технічних конференціях, серед яких: I Міжнародна науково-практична конференція «Економіка та фінанси в умовах

глобалізації: досвід, тенденції та перспективи розвитку» (Макіївка, 2009 р.), Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Фінансовий механізм самодостатності регіону: соціально-економічна збалансованість» (Луганськ, 2012 р.), I Міжнародна науково-практична конференція «Економіка і фінанси: теорія та практика» (Феодосія, 2013 р.), Юбилейна Міжнародна науково-практична конференція «Финансите и стопанската отчетност – състояние, тенденции, перспективи» (Свищов, РБългария, 2013 р.), Всеукраїнська наукова конференція за міжнародною участю «Актуальні питання забезпечення стійкого розвитку національного господарства» (Кременчук, 2014 р.), Международный форум-конкурс молодых ученых «Проблемы недропользования: сборник научных трудов» (Санкт-Петербург, 2014 р.), II Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки в умовах глобальної нестабільності» (Кременчук, 2014 р.), VII Міжнародна науково-практична конференція «Стратегія інноваційного розвитку економіки: бізнес, наука, освіта» (Харків, 2015 р.), Konference udržitelný rozvoj VII-30 let od Jednotného evropského aktu aneb Evropa čtyř svobod «Vybrané ekonomické problémy regionu střední a východní Evropy» (České Budějovice, Чехія, 2016 р.), Українсько-польська Міжнародна наукова конференція «Класичний університет у контексті викликів епохи» (Київ, 2016 р.), V Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання управління сталим розвитком у сучасному суспільстві: проблеми та перспективи» (Кременчук, 2016 р.), XVII Міжнародна науково-практична конференція «Ідеї академіка В. І. Вернадського та проблеми сталого розвитку освіти і науки» (Кременчук, 2017 р.), «International Conference on Modern Electrical and Energy System» (Kremenchuk, 2017 р.), Міжнародна науково-технічна конференція «Технології та інфраструктура транспорту» (Харків, 2018 р.).

Результати дослідження апробовані у міжнародних програмах: «2015 Academic Integrity Program» (Вашингтон, Пітсбург, Солт лайк Сіті, Бостон, США, 2015 р.), «2015 Gansu International Fellowship Program» (Ланчжоу, КНР, 2015 р.), «First UERA Summer School ‘Education research: Communication, Grant-writing, Methodology and Publications’» (Львів, 2016 р.), «Leadership Development Project on the theme “Building Quality Assurance System of Higher Education”» (Данді, Шотландія 2017 р.), «Internship Program at the Institute of Technology and Business» (Чеське Будейовіце, Чехія, 2017 р.), «Internship Programme at Abertay University» (Данді, Шотландія, 2018 р.), «2019 UASP Research Management and Leadership Program» (Вашингтон, Портленд, США, 2019 р.).

Публікації. Основні результати дослідження опубліковано у 49 наукових працях загальним обсягом – 53,89 ум.-друк. арк., з яких автору належить 51,13 ум.-друк. арк., серед них – 3 монографії, з яких 1 одноосібна, 33 статті у наукових фахових виданнях (серед яких 20 статей у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз), а також 14 публікацій за матеріалами конференцій. Публікації здобувача повністю відтворюють основні наукові результати дисертації та відповідають чинним вимогам. Додатково відображають наукові результати дисертації 6 науково-методичних праць, загальним обсягом

113,70 ум.-друк. арк., з яких автору належить 43,75 ум.-друк. арк. Публікації здобувача повністю відтворюють основні наукові результати дисертації та відповідають чинним вимогам.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із анотації, вступу, п'ятих розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації – 596 сторінок (24,83 ум.-друк. арк.). Робота містить 79 таблиць (з них 24 займають 26 повних сторінок), 26 рисунків (з яких 9 розміщено на 9 повних сторінках), список використаних джерел з 431 найменування – на 44 сторінках, 9 додатків – на 123 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації становить 394 сторінки (16,42 ум.-друк. арк.).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, стан проблеми, сформовано мету й задачі, окреслено об'єкт, предмет і методи дослідження, визначено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі – **«Теоретико-методологічні засади фінансово-економічного розвитку вищої освіти у контексті прагматизму»** – визначено напрям фінансово-економічного розвитку ВО України, оновлено понятійно-термінологічний апарат фінансово-економічного розвитку ВО, систематизовано наслідки реформування ВО, обґрунтовано та запропоновано концепцію фінансово-економічного розвитку ВО на засадах доктрини прагматизму, обґрунтовано методологію фінансово-економічного розвитку ВО щодо доктрини прагматизму.

В останнє десятиріччя особливої значущості для розвитку ВО набув фінансово-економічний аспект. Фінансова складова пов'язана з механізмом державного регулювання, а економічна – з діяльністю споживачів і постачальників освітніх послуг. У дисертації з використанням методу інтервальної логіки визначено основний напрям фінансово-економічного розвитку ВО, який полягає в оновленні ключових рис фінансово-економічних відносин у СВО. Застосовано крос-освітній аналіз для визначення рис загальноприйнятих освітніх моделей у вітчизняній ВО. Ознаку наявності рис сучасних моделей запропоновано ідентифікувати за рівнями: повна наявність (=), часткова відповідність (\approx), повна невідповідність (\neq) (табл. 1).

Наявність рис континентальної та атлантичної моделей є підґрунтям формування бінарної моделі фінансово-економічного розвитку вітчизняної ВО. Подальшого розвитку набула цілісна система поглядів щодо напрямку фінансово-економічного розвитку ВО України як складової професійної освіти.

У роботі оновлено понятійно-термінологічний апарат фінансово-економічного розвитку ВО. Розвиток ВО – якісно-кількісні зміни, акумуляція яких зумовлює перехід системи в інший стан. Поняття «фінансово-економічний розвиток ВО» означає синергетичний результат кількісних та якісних змін у державному фінансуванні ВО, соціально-економічній поведінці споживачів і діяльності ЗВО. Синергетичність розвитку трактує зміни у СВО як взаємодію держави, споживачів і постачальників освітніх послуг (ОП). Зміни відбуваються у часовому інтервалі, є незворотніми та зовнішніми.

**Наявність у вітчизняній ВО рис континентальної
або атлантичної моделі розвитку**

Континентальна модель ВО		Атлантична модель ВО	
Ознака	Наявність в Україні	Ознака	Наявність в Україні
Безпосереднє державне регулювання	=	Непряний контроль держави за діяльністю закладів	≠
Ієрархічність закладів	=	Наявність спеціалізованих агентств-посередників	≈
Тісний зв'язок ЗВО з органами влади	=	Інституційна і фінансова автономія закладів	≈
Рання професійна спрямованість студентів	=	Пізня професійна спрямованість студентів	≠
Однорівнева схема навчання	≠	Дворівнева схема навчання	≈
Відсутність співробітництва ЗВО з бізнесом	≈	Тісне співробітництво ЗВО з бізнесом і значний рівень платних ОП	≈

У дисертації систематизовано наслідки реформування ВО завдяки врахуванню: ролі держави у її фінансуванні, комерційної активності ЗВО, глобалізації освітніх процесів, регіоналізації освітнього простору, впливу громадянського суспільства. У табл. 2 подано розподіл загальних витрат за джерелами фінансування і провайдерами освіти за 2007–2017 рр.

Таблиця 2

**Динаміка розподілу загальних витрат за джерелами
фінансування і провайдерами освіти**

Джерела фінансування і провайдери освіти	Показники		
	Середній рівень ряду динаміки	Середній ланцюговий темп приросту	Базовий темп приросту
Розподіл загальних витрат за джерелами фінансування, %			
Державні організації та установи	82,12	1,41	13,26
Приватні компанії	0,86	-4,42	-36,36
Домогосподарства	17,02	-5,32	-40,85
Донори та інше			
Розподіл загальних витрат за провайдерами освіти, %			
Дошкільна освіта	12,84	4,29	45,63
Початкова освіта	14,7	3,81	39,68
Перший етап середньої освіти	18,25	-0,06	-1,06
Другий етап середньої освіти	7,53	-3,70	-30,77
Післясередня, невища освіта	5,9	-1,51	-13,79
Вища освіта (бакалаврат, магістратура або її еквівалент)	39,18	-1,63	-13,94
Докторантура або її еквівалент	1,6	-0,39	-5,88

Динаміка загальних витрат на освіту доводить тенденцію щорічного збільшення державного фінансування на 1,41 % та зменшення фінансування приватними компаніями на 4,42 % і домогосподарствами на 5,32 %. Витрати на дошкільну освіту щорічно збільшувалися на 4,29 %, на початкову – на 3,81 %, а на усі інші освіти витрати зменшувались. Протягом десяти років щорічно частка витрат на вищу освіту зменшувалась на 1,51 %, а на докторантуру – на 1,63 %. Це цілеспрямована фінансова політика держави, що передбачає подолання професійно-кваліфікаційного дисбалансу на ринку праці. Наслідки політики є підґрунтям формування стратегії фінансово-економічного розвитку ВО, орієнтованої на збалансування соціальної відповідальності та прагматизму.

У роботі обґрунтовано і запропоновано концепцію фінансово-економічного розвитку ВО на засадах прагматизму, яка ґрунтується на досвіді реалізації економічних інтересів і фінансових можливостях суб'єктів СВО. Прагматизм фінансово-економічного розвитку ВО подано як прагматичність діяльності кожного суб'єкта СВО. Реалізація концепції дозволить зосередити обмежені ресурси на найперспективніших напрямках фінансово-економічного розвитку ВО, залежно від потреб ринку праці та можливостей бюджетного фінансування.

У дисертації обґрунтовано методологію фінансово-економічного розвитку ВО щодо використання концепції прагматизму. Методологія передбачає комплексне та системне врахування соціальних функцій ЗВО, що ґрунтується на принципах, методах, моделях реальних соціальних умов розвитку ВО та адекватного фінансового забезпечення їх реалізації для отримання нової якості надання послуг ВО (рис. 1).

Рис. 1. Методологічне підґрунтя фінансово-економічного розвитку вищої освіти на засадах прагматизму

Унаслідок системного поєднання отримано нову якість надання послуг ЗВО, яка полягає в узгодженості суб'єктивних уявлень та об'єктивних потреб суб'єктів соціальних і фінансово-економічних відносин.

У другому розділі – «Ідентифікація участі суб'єктів у фінансово-економічному розвитку сфери вищої освіти» – систематизовано нормативні риси споживання освітніх послуг, конкретизовано змістовність соціальних функцій ЗВО; розроблено механізм державного регулювання вищої освіти.

У роботі систематизовано нормативні риси споживання освітніх послуг, особливості яких полягають в урахуванні діалектичної єдності особистих інтересів споживачів і затребуваності їхніх професійних знань та умінь роботодавцями на основі складної природи вибору ЗВО, поєднання навчальної та трудової діяльності, загальнодоступності ЗВО, високого рівня активності споживання освітніх послуг. Позичування споживачів у системі координат СВО доводить, що їх участь у реформах не є умовою їх успішності. Нормативні риси поведінки споживачів вирізняються різноманітністю аспектів дій і єдністю суті, яка передбачає підпорядкування інтересів особистості інтересам суспільства та бізнесу. Особливості поведінки споживачів досліджено окремо, а разом вони складають цілісну картину, яка оцінює їх здатність до самостійних дій з урахуванням реалій ринку (рис. 2).

Рис. 2. Нормативні риси споживання послуг вищої освіти

Формат споживання освітніх послуг демонструє здатність споживачів до самостійних дій з урахуванням реалій ринку. Це сприяє удосконаленню регулювання ринку освітніх послуг для розвитку системи ВО відповідно до євроінтеграційних процесів та економіки в цілому.

У дисертації конкретизовано змістовність соціальних функцій ЗВО, відмінність яких полягає у використанні моделі соціальних ролей за основними

компонентами: нормативно-правовою базою, правилами і традиціями, діями, рольовою експектацією, варіабельністю, рольовими конфліктам. Соціальні функції ЗВО враховують інституційні та конвенціональні засади у відносинах суб'єктів СВО згідно з їх статусом у реальних умовах. Прагматичність дій ЗВО орієнтована на ринкові потреби та державні програми витрачання бюджетних коштів. ЗВО притаманна щорічна орієнтація на платоспроможний попит. Нерозуміння закладами ситуації на ринках освітніх послуг і праці обумовлює нездатність задовольнити потреби особи, суспільства та бізнесу. Конкретизований зміст соціальних функцій дозволяє визначити систему цінностей та цільових установок ЗВО для забезпечення прагматизму їхньої діяльності.

У дослідженні розроблено механізм державного регулювання (МДР) вищої освіти щодо інструментів фінансового забезпечення СВО. Метод системної індукції дозволив визначити складові як фрагменти цілісного МДР: невідворотність змін у відносинах держави та вищої школи; концептуальні засади розвитку; державна політика; комплект інструментів управління; державне фінансування; забезпечення якості освітніх послуг і ЗВО; їх звітність (рис. 3).

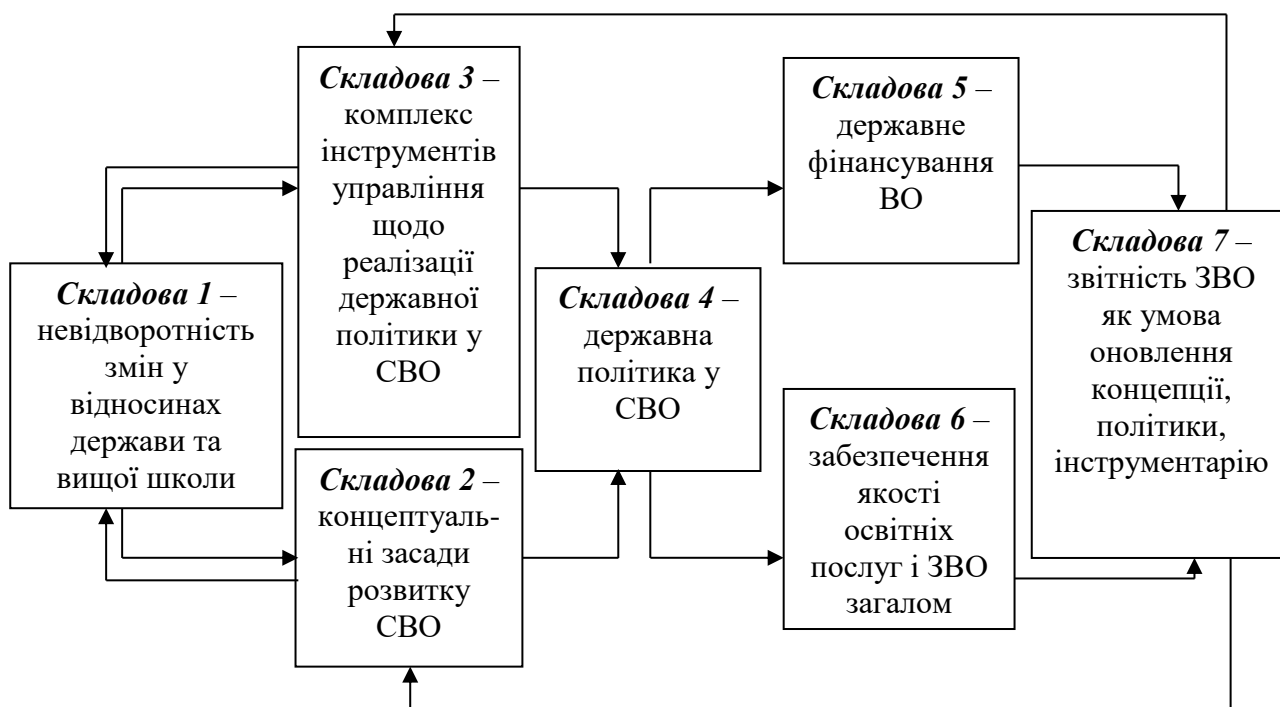

Рис. 3. Взаємозв'язок складових механізму державного регулювання ВО

Зумовлюючи і доповнюючи одна одну, складові МДР забезпечують поступовий фінансово-економічний розвиток СВО та втілюють обмежене коло повноважень, що надає можливість розділити колективну та індивідуальну відповідальність у фінансуванні вищої школи.

У третьому розділі – «**Науково-методичне забезпечення діагностики прагматизму фінансово-економічного розвитку вищої освіти**» – сформовано метод оцінки прагматичного вибору особою ВО, орієнтований на еталонні судження роботодавця, розроблено методичний підхід до оцінювання

освітнього прагматизму ЗВО на підставі реалізації освітнього потенціалу, розроблено методичний підхід до квантифікації результативності фінансової політики держави у СВО, уточнено перелік і змістовність субнаціональних відмінностей фінансування ВО.

У роботі сформовано метод оцінки прагматичного вибору особою ВО, орієнтованого на еталонні судження роботодавців як членів референтної групи, для якої нормою є професійно-кваліфікаційна відповідність (ПКВ) якостей працівників потребам роботодавців. Складовими ПКВ є характеристики «професія» і «кваліфікація». Працівника позначено « $X_{нк}$ », а роботодавця – « $Y_{нк}$ ». Професійну складову якостей працівника позначено « α_x », а складову потреб роботодавця – « α_y »; кваліфікацію працівника позначено « β_x », а кваліфікацію роботодавця – « β_y ». Поєднання α_x і α_y , β_x і β_y визначає типи ПКВ, які вказують на рівень прагматизму поведінки споживачів. Професійна відповідність є: повною, якщо якості працівника задовольняють потреби роботодавця ($\alpha_x = \alpha_y$); частковою, якщо якості працівника почасти задовольняють потреби роботодавця ($\alpha_x \approx \alpha_y$); відсутньою, якщо якості працівника не відповідають потребам посади ($\alpha_x \neq \alpha_y$). За допомогою комбінаторик визначені 9 типів (від А до R) ПКВ (m). Значенням коефіцієнта освітнього прагматизму в типі m (k^m) є частка від одиниці, що відповідає стовідсотковому прагматизму.

Прагматизм особи щодо формування професійно-кваліфікаційних якостей налічує 75 підтипів (nm) ПКВ. Ознакою виокремлення підтипів є співвідношення освітніх рівнів (ОР) щодо якостей працівника і потреб роботодавця. ОР: $кр$ – кваліфікований робітник, $мс$ – молодший спеціаліст, $б$ – бакалавр, $м/с$ – магістр або спеціаліст. Для посад, що не потребують професійних знань, запроваджено термін «некваліфікований робітник» ($нкр$). Логіка ієрархії підтипів така: рівень освітнього прагматизму бакалавра, посада якого вимагає рівня $мс$ ($\beta_x > мс_y$), вищий, ніж бакалавра, який працює кваліфікованим робітником ($\beta_x > кр_y$). Різниця у ОР детермінує значення коефіцієнта рівня освітнього прагматизму підтипу ПКВ (k^{nm}). Чисельність осіб у типі m позначено n^m , чисельність осіб у підтипі nm – n^{nm} , а загальна чисельність осіб працівників – N .

Коефіцієнт K загального рівня освітнього прагматизму працівників підприємства подано у вигляді:

$$K = \frac{1}{N} \sum_{nm=1(A1)}^{75(R10)} k^{nm} n^{nm}. \quad (1)$$

На підприємствах працюють особи, які мають кілька професійних освітнього різного профілю та рівня. Побудовано інструментарій наукового пізнання, що дозволив виявити та систематизувати поведінку осіб, що мають кілька освіт, щодо наявності ознак прагматизму. Інструментарій містить персоніфікований і

знеособлений методи оцінювання освітнього прагматизму. Персоніфікований метод заснований на відповідності професійно-кваліфікаційних якостей працівника вимогам роботодавця за всіма освітами. Знеособлений метод заснований на визнанні зайво витраченого часу t^p відносно виконуваних функцій як критерію поведінки особи щодо вибору професійної освіти.

Метод оцінки прагматичного вибору особою ВО дозволяє у короткостроковій перспективі типізувати соціально-трудові відносини за ознакою ступеня відповідності нормі, а у довгостроковій – завдяки комунікації потенційних споживачів освітніх послуг з роботодавцями покращити використання трудового потенціалу підприємств.

У дисертації розроблено методичний підхід до оцінювання освітнього прагматизму ЗВО на підставі реалізації освітнього потенціалу. Спеціальність і ОР – атрибути діяльності ЗВО. Виокремлено сегменти ОР: «молодші спеціалісти», «бакалаври», «магістри». Показник «ліцензійний обсяг за спеціальністю і ОР» ($l_{код}^{op}$, де нижній індекс – код спеціальності) визначає обсяг пропозиції освітніх послуг ($OP_{код}^{op}$), а показник «чисельність осіб, зарахованих на навчання за спеціальністю і ОР» ($q_{код}^{op}$) вимірює обсяг реального попиту на $OP_{код}^{op}$. За умови $l_{код}^{op} = q_{код}^{op}$ освітній потенціал ЗВО реалізовано повністю. Якщо $l_{код}^{op} \neq q_{код}^{op}$, то йдеться про певний рівень прагматизму. Рівень $r_{код}^{op}$ прагматизму за $OP_{код}^{op}$ запропоновано розраховувати за формулою:

$$r_{код}^{op} = \frac{q_{код}^{op}}{l_{код}^{op}}. \quad (2)$$

У сегментах mc і b наявні первинний і вторинний попити на $OP_{код}^{op}$. Первинний попит – зарахування на перший курс з нормативним терміном $t_{норм}^{op}$ навчання: у сегменті mc – осіб з базовою загальною середньою освітою (БЗСО); у сегменті b – осіб з повною загальною середньою освітою (ПЗСО). Вторинний попит – зарахування на перший і на другий (третій) курс: у сегменті mc – осіб, які мають ОР kp , або ПЗСО, або ОР mc , b і m , або відраховані здобувачі ОР b ; у сегменті b – осіб, які мають ОР mc . Обсяг вторинного попиту позначено $\tilde{q}_{код}^{op}$. Два попити визначають інтегровану оцінку реалізації потенціалу ЗВО, засновану на терміні навчання. Скорочений термін підготовки mc на базі ПЗСО і ОР kp складає три роки ($t_{скор}^{mc} = 3$), а нормативний на базі БЗСО – чотири ($t_{норм}^{mc} = 4$). Нормативний термін підготовки b на базі ПЗСО – чотири роки ($t_{норм}^b = 4$), а скорочений на базі ОР mc – два ($t_{скор}^b = 2$). Інтегрований коефіцієнт $\hat{r}_{код}^{op}$ прагматизму у діях ЗВО за $OP_{код}^{op}$ запропоновано розраховувати за формулою:

$$\hat{r}_{код}^{op} = \frac{1}{t_{норм\ код}^{op} \cdot l_{код}^{op}} (t_{норм\ код(n)}^{op} \cdot q_{код}^{op} + t_{скор\ код}^{op} \cdot \tilde{q}_{код}^{op}), \quad (3)$$

де $t_{норм\ код}^{op}$ – нормативний термін навчання за певними спеціальністю та ОР;

$t_{\text{скор код}}^{op}$ – скорочений термін навчання за певними спеціальністю та ОР.

Конкуренція у сегменті сприяє розрахунку відносного рівня освітнього прагматизму ЗВО за $OP_{\text{код}}^{op}$. Для визначення відносного прагматизму в діях ЗВО необхідно порівнювати частку ринку, на яку вони претендували, із часткою ринку, яку вони реально отримали. $L_{\text{код}}^{op}$ – сукупний ліцензійний обсяг на ринку за $OP_{\text{код}}^{op}$, $Q_{\text{код}}^{op}$ – сукупний обсяг зарахованих на ринку за $OP_{\text{код}}^{op}$. Показник «частка ліцензійного обсягу ЗВО за спеціальністю у загальному обсягу за ОР» ($dl_{\text{код}}^{op}$) запропоновано розраховувати за формулою:

$$dl_{\text{код}}^{op} = \frac{l_{\text{код}}^{op}}{L_{\text{код}}^{op}}. \quad (4)$$

Він позначає амбіції ЗВО на ринку, а показник $dq_{\text{код}}^{op}$ «частка чисельності осіб, зарахованих у ЗВО на навчання за спеціальністю і ОР у загальному обсязі зарахованих за спеціальністю і ОР» пропонується розраховувати за формулою:

$$dq_{\text{код}}^{op} = \frac{q_{\text{код}}^{op}}{Q_{\text{код}}^{op}}. \quad (5)$$

Він позначає ступінь їх реалізації. Якщо припустити, що всі ЗВО реалізували потенціал, то $L_{\text{код}}^{op} = Q_{\text{код}}^{op}$. Визначення $dr_{\text{код}}^{op}$ конкурентних позицій ЗВО на ринку запропоновано розраховувати за формулою:

$$dr_{\text{код}}^{op} = \frac{dq_{\text{код}}^{op}}{dl_{\text{код}}^{op}}. \quad (6)$$

Напруженість суперництва у відношеннях ЗВО вимірюється показником «ступінь конкуренції» (СК), який позначає кількість ЗВО, що реалізують $OP_{\text{код}}^{op}$. Значення 1,00 щодо $dr_{\text{код}}^{op}$ є граничною величиною, яка вказує на більшу відносну конкурентоздатність ЗВО. Якщо $r_{\text{код}}^{op} \geq 0,5$, то слід визнати, що рівень абсолютного прагматизму на сьогодні досить високий. За граничними значеннями $r_{\text{код}}^{op}$ і $dr_{\text{код}}^{op}$ виокремлено групи $OP_{\text{код}}^{mc}$: S ($r_{\text{код}}^{op} \geq 0,5$, $dr_{\text{код}}^{op} \geq 1$), V ($r_{\text{код}}^{op} \leq 0,5$, $dr_{\text{код}}^{op} \geq 1$), Z ($r_{\text{код}}^{op} \geq 0,5$, $dr_{\text{код}}^{op} \leq 1$), U ($r_{\text{код}}^{op} \leq 0,5$, $dr_{\text{код}}^{op} \leq 1$; $r_{\text{код}}^{op} \leq 0,5$, $dr_{\text{код}}^{op}$ відсутнє), які позиціонують $OP_{\text{код}}^{mc}$. У поєднанні зі СК належність до групи демонструє залежність $r_{\text{код}}^{op}$ від споживацьких уподобань і дій суперників.

Методичний підхід до оцінювання освітнього прагматизму ЗВО підвищує обґрунтованість визначення конкурентних позицій закладів на ринку освітніх послуг і раціональність розпорядження бюджетними коштами на підготовку фахівців відповідно до потреб ринку праці та можливостей закладів.

У дисертації розроблено методичний підхід до квантифікації результативності фінансової політики держави у СВО з урахуванням виявлених особливостей потрійної дуальності: освітнього простору (національний і регіональний рівні), державної місії (залучення і витрачання коштів); ролі держави (як регулятора фінансових відносин і покупця освітніх послуг). Державна фінансова політика полягає у фінансуванні ВО. Її підґрунтям,

необхідною умовою і характеристикою прагматизму в реалізації національних інтересів у СВО є платоспроможність. Визначено, що як вагомий показник визначення рівня фінансування ВО доцільно використовувати загальні щорічні витрати на ВО на одного студента денної форми навчання.

Порівнюючи розмір витрат на ВО на студента з розміром ВВП на одиницю населення, зазначено прагнення України відповідати світовим тенденціям фінансування. За відносними значеннями Україна випереджає більшість країн Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Однак з урахуванням розміру абсолютних витрат на ВО на одного студента Україна значно поступається країнам ОЕСР. За значенням показника «відсоток щорічних витрат країни на ВО у ВВП» Україна випереджувала 24 країни, дорівнювала п'ятьом і поступалася чотирьом.

Максимально можливий обсяг місць держзамовленням за $OP_{код}^{op}$ ілюструє показник $f_{код}^{op}$, а чисельність осіб, зарахованих до ЗВО на місця первинного держзамовлення за $OP_{код}^{op}$, – $q_{код}^{op\partial z}$. Співвідношення $q_{код}^{op\partial z}$ і $f_{код}^{op}$ характеризує міру реалізації державних інтересів. Отже, розроблений методичний підхід визначає платоспроможність держави як конститутивну характеристику прагматизму в реалізації національних інтересів у СВО.

У роботі уточнено перелік і змістовність субнаціональних відмінностей фінансування ВО України. Субнаціональна підсистема відображає регіональну різноманітність стану та розвитку ВО України (табл. 3).

Таблиця 3

Субнаціональні відмінності розвитку ВО України

Регіон (область)	Навчальний рік як часовий відрізок досліджуваного періоду							
	2008/ 2009	2014/ 2015	2016/ 2017	2017/ 2018	2008/ 2009	2014/ 2015	2016/ 2017	2017/ 2018
	Показники							
	Загальна кількість ЗВО на початок навчального року				Загальна чисельність студентів на початок навчального року			
Навчально-наукові центри								
Дніпропетровська	59	52	53	55	188800	134778	119888	113079
Донецька	87				202600			
Львівська	53	43	42	43	167600	129300	124804	123148
Одеська	41	39	40	40	150700	116320	113419	107517
Харківська	73	68	69	65	283400	190184	178126	171298
м. Київ	113	107	97	100	627200	410697	376054	371255
Усього	426	309	301	303	1620300	981279	912291	886297
Середні значення	68	62	60	61	270050	196256	182458	177259
Регіони, які не віднесено до навчально-наукових центрів								
Вінницька	23	22	23	23	55700	42411	45193	44955
Волинська	16	14	14	14	36000	27767	26790	25288
Донецька		16	25	29		7944	31030	32186
Житомирська	22	20	20	20	47300	33695	30994	29942
Закарпатська	18	14	14	14	27900	23097	22669	23695
Запорізька	31	24	24	24	111700	75565	69802	67444
Івано-Франківська	29	17	16	16	61100	40251	38118	37088

Регіон (область)	Навчальний рік як часовий відрізок досліджуваного періоду							
	2008/ 2009	2014/ 2015	2016/ 2017	2017/ 2018	2008/ 2009	2014/ 2015	2016/ 2017	2017/ 2018
	Показники							
	Загальна кількість ЗВО на початок навчального року				Загальна чисельність студентів на початок навчального року			
Регіони, які не належать до навчально-наукових центрів								
Київська	24	23	22	21	41500	31919	29405	27545
Кіровоградська	22	17	16	16	32200	17334	15519	14433
Луганська	39	12	12	13	116900	4727	18232	19120
Миколаївська	16	16	16	17	43900	35840	32492	31640
Полтавська	23	21	18	18	73700	51629	48648	46224
Рівненська	17	15	15	14	56300	40725	36135	32473
Сумська	15	15	15	14	59300	40613	36615	34604
Тернопільська	20	20	20	18	63200	41642	42233	40992
Херсонська	21	18	20	21	41800	27329	27142	26635
Хмельницька	20	20	18	18	54800	37005	32343	30983
Черкаська	18	17	16	16	57900	41203	38619	37035
Чернівецька	17	17	16	16	38800	32091	31395	29873
Чернігівська	22	17	16	16	36000	23257	21089	20113
Усього	413	355	356	358	1056000	676044	674463	652268
Середні значення	22	18	18	18	55579	33802	33723	32613

Практична значущість субнаціональних відмінностей полягає у розподілі регіонів за характеристикою навчально-наукових центрів і здійсненні фінансування їхньої діяльності з урахуванням потреб національного ринку праці та сучасних компетентностей щодо нагальної підготовки фахівців за напрямками, спеціальностями та освітніми ступенями.

У четвертому розділі – «**Діагностика прагматизму фінансово-економічного розвитку вищої освіти**» – сформовано параметри вибору особою ВО на підставі типізації соціально-трудова відносин, розкрито систему емпіричних доказів щодо неминучості реформування управління закладом вищої освіти, розроблено та запропоновано фінансове забезпечення розвитку вищої освіти.

У роботі визначено параметри вибору особою ВО для соціально-трудова відносин щодо відповідності професійно-кваліфікаційних якостей працівника вимогам роботодавця. Як оперативну сферу дивергенції подано персонал провідних виробничих підрозділів великих промислових підприємств: ПрАТ «Кременчуцький завод дорожніх машин «КРЕДМАШ» (Кредмаш), ВАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» (ГЗК), ПрАТ «Кременчуцький колісний завод» (КрКЗ), значення коефіцієнта освітнього прагматизму персоналу яких наведено у табл. 4.

Загальний рівень K освітнього прагматизму на Кредмаші, розрахований за формулою (1), дорівнює $K = 0,675$, тобто кожен третій працівник обіймає посаду, яка не відповідає його професійно-кваліфікаційним якостям. На ГЗК рівень освітнього прагматизму був найвищий – $K = 0,944$, що вказує на майже

точну відповідність персоналу займаним посадам. На КрКЗ рівень освітнього прагматизму, навпаки, занадто низький – $K_1 = 0,602$, що вказує на дисбаланс між набутими професійно-кваліфікаційних якостями та займаними посадами.

Таблиця 4

Розподіл за типами ПКВ і значення коефіцієнта освітнього прагматизму персоналу в підрозділах Кредмаш, ГЗК, КрКЗ

Тип ПКВ	Значення k^{nm} і n^{nm}					
	Кредмаш		ГЗК		КрКЗ	
	Значення	%	Значення	%	Значення	%
<i>A</i>	142	78,8101	602	90,6708	245	76,3192
<i>B</i>	0,83	0,46065	13,4	2,01825	0,84	0,26167
<i>C</i>	11,34	6,29371	16,08	2,42191	3,31	1,03109
<i>D</i>	11,2	6,21601	20,8	3,13281	28	8,7222
<i>E</i>	–	–	3,18	0,47896	1,63	0,50776
<i>F</i>	2,93	1,62615	6,48	0,97599	6,01	1,87216
<i>G</i>	6,75	3,74625	0,75	0,11296	25,75	8,02131
<i>H</i>	1,16	0,6438	0,48	0,0723	2,01	0,62613
<i>R</i>	3,97	2,20335	0,77	0,11597	8,47	2,63846
Кількість осіб у підрозділі (<i>N</i>)	267		703		533	
Коефіцієнт прагматизму (<i>K</i>)	0,675		0,944		0,602	

На Кредмаші 24 працівники мали декілька професійних освіт, а на КрКЗ – 28 осіб, що обумовило персоніфікований метод оцінки прагматизму. У ГЗК кілька документів про професійну освіту мали 387 осіб, що складає 54,61 % персоналу підрозділу. За такої умови використано знеособлений метод обчислення освітнього прагматизму. Кілька професійних освіт сприймається у сфері соціально-трудових відносин як побічне явище, що характеризує незатребуваність професійних знань, умінь і навичок працівників та девальвує їх освітню цінність.

Ідентифікація параметрів наслідків вибору особою ВО щодо соціально-трудових відносин створює необхідні й достатні умови для розробки усіма зацікавленими сторонами профілактичних та оперативних заходів, спрямованих на забезпечення прагматичного вибору особою майбутньої професії.

У дисертації розкрито систему емпіричних доказів щодо неминучості реформування управління ЗВО як наслідку ступеня реалізації освітнього потенціалу (інтегрованої характеристики прагматизму ЗВО за $ОП_{код}^{op}$). Персоніфіковану форму коефіцієнта сукупного прагматизму у діях ЗВО за усіма $ОП_{код}^{op}$ позначено $r_{ЗВО}^{окр}$, а інтегрованого коефіцієнта – $\hat{r}_{ЗВО}^{окр}$. У табл. 5. подано рівні освітнього прагматизму ЗВО за сегментами ринку.

Згідно з табл. 5, жоден ЗВО у сегменті *mc* не діяв прагматично. Подібна характеристика притаманна і закладам у сегменті *b* і у сегменті *m*, що доводить необхідність урахувати демографічну ситуацію та фінансові можливості бюджету країни, тобто закономірність реформування ЗВО.

Рівні освітнього прагматизму ЗВО за сегментами ринку

ЗВО*	Коефіцієнт освітнього прагматизму за первинним попитом і певним ОКР	Інтегрований коефіцієнт прагматизму (освітнього потенціалу) за певним ОКР	ЗВО*	Коефіцієнт освітнього прагматизму за первинним попитом і певним ОКР	Інтегрований коефіцієнт прагматизму (освітнього потенціалу) за певним ОКР	ЗВО*	Коефіцієнт освітнього прагматизму за первинним попитом і певним ОКР	Інтегрований коефіцієнт прагматизму (освітнього потенціалу) за певним ОКР
	$r_{ЗВО}^{окр}$			$\hat{r}_{ЗВО}^{окр}$			$r_{ЗВО}^{окр}$	
Сегмент <i>мс</i>			ПирФСУ	0,03	0,08	ПНПУ	0,28	0,32
КПК	0,27	0,29	ПолтКВМУ	0,12	0,48	ПУЕТ	0,17	0,46
ККрНУ	0,26	0,63	КрКТИ	0,47	0,58	ПДАА	0,26	0,58
ПКНГ	0,77	0,92	ГККМ	0,14	0,29	ПЮІ	0,54	0,58
МХПК	0,46	0,48	ПолтМУ	0,69	0,81	ПФНУХТ	0,15	0,52
АКУП	0,55	0,62	КрМК	0,33	0,55	ККрНУ	1,00	1,00
АЕК	0,32	0,36	ПБМК	0,50	0,78	КЛК	0,03	0,09
ЛубФЕК	0,48	0,62	ЛохМУ	0,32	0,38	КІДУ	0,04	0,04
ХорАПК	0,30	0,35	ЛубМУ	0,74	0,86	Сегмент <i>м</i>		
ХомВТК	0,45	0,72	КрПК	0,27	0,47	КрНУ	0,63	0,63
БерТ	0,19	0,22	ЛЛТК	0,24	0,32	ПолтНТУ	0,56	0,56
ЛохТТ	0,35	0,40	ПБТТБ	0,35	0,41	ПНПУ	0,58	0,58
КЛК	0,52	0,56	ПКЖТ	0,17	0,36	ПУЕТ	0,36	0,36
ПКХТ	0,40	0,42	Сегмент <i>б</i>			ПДАА	0,42	0,42
ПолтПК	0,88	0,95	КрНУ	0,20	0,37	УМСА	0,49	0,49
ПолтКТ	0,15	0,25	ПолтНТУ	0,33	0,46	ПЮІ	1,00	1,00

*ЗВО: КПК – Політехнічний коледж КрНУ; ККрНУ – Коледж Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського; ПКНГ – Полтавський коледж нафти і газу ПолтНТУ; МХПК – Миргородський художньо-промисловий коледж імені М. В. Гоголя ПолтНТУ; АКУП – Аграрний коледж управління і права ПДАА; АЕК – Аграрно-економічний коледж ПДАА; ЛубФЕК – Лубенський фінансово-економічний коледж ПДАА; ХорАПК – Хорольський агропромисловий коледж ПДАА; ХомВТК – Хомутецький ветеринарно-технологічний коледж ПДАА; БерТ – Березоворудський технікум ПДАА; ЛохТТ – Лохвицький технологічний технікум ПДАА; КЛК – Кременчуцький льотний коледж Національного авіаційного університету; ПКХТ – Полтавський коледж харчових технологій НУХТ; ПолтПК – Полтавський політехнічний коледж НТУ «Харківський політехнічний інститут»; ПолтКТ – Полтавський кооперативний технікум Полтавської облспоживспілки; ПирФСУ – Пирятинська філія ПВНЗ «Європейський університет»; ПолтКВМУ – Полтавський коледж ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»; КрКТИ – Кременчуцький коледж транспортної інфраструктури; ГККМ – Гадяцький коледж культури і мистецтва імені І. П. Котляревського; ПолтМУ – Полтавське музичне училище імені М. В. Лисенка; КрМК – Кременчуцький медичний коледж імені В. І. Литвиненка; ПБМК – Полтавський базовий медичний коледж; ЛохМУ – Лохвицьке медичне училище; ЛубМУ – Лубенське медичне училище; КрПК – Кременчуцький педагогічний імені А. С. Макаренка; КрПК – Кременчуцький педагогічний імені А. С. Макаренка; ЛЛТК – Лубенський лісотехнічний коледж; ПБТТБ – Полтавський будівельний технікум транспортного будівництва; ПКЖТ – Полтавський комерційний технікум; КрНУ – Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського; ПолтНТУ – Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка; ПНПУ – Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка; ПУЕТ – ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»; ПДАА – Полтавська державна аграрна академія; ПЮІ – Полтавський юридичний інститут НЮУ імені Ярослава Мудрого; ПФНУХТ – Полтавська філія Національного університету харчових технологій; КІДУ – Кременчуцький інститут ПВНЗ «Дніпропетровський університет ім. Альфреда Нобеля»; УМСА – ВДНЗ України «Українська медична стоматологічна академія».

У дослідженні розроблено і запропоновано фінансове забезпечення СВО унаслідок з'ясування факту відсутності конгруентності між формальною дією механізму держзамовлення та суб'єктивним вибором споживачами освітніх послуг в освітньому просторі, який має параметри «освітній ступінь» і «галузь знань». У дисертації на прикладі досліджуваних ЗВО у сегменті *б* діяли КрНУ, ПолтНТУ, ПНПУ, ПДАА, ПЮІ, КЛК. У табл. 6 подано параметри ЗВО щодо зіставлення $f_{ЗВО}^{\hat{\sigma}}$ і $q_{ЗВО}^{\hat{\sigma}}$, $\tilde{f}_{ЗВО}^{\hat{\sigma}}$ (сукупний максимально можливий обсяг вторинного держзамовлення (скорочений термін навчання) ЗВО за ОР *б*) і $\tilde{q}_{ЗВО}^{\hat{\sigma}}$ (сукупна чисельність осіб, зарахованих до ЗВО на місця вторинного держзамовлення (скорочений термін навчання) ЗВО за ОР *б*).

Окрім КЛК, у всіх ЗВО існувало $f_{ЗВО}^{\bar{o}} < q_{ЗВО}^{\bar{o}}$ відносно як первинного, так і вторинного попиту. Зіставлення обсягів $f_{ЗВО}^{\bar{o}}$ і $q_{ЗВО}^{\bar{o}}$ закладів доводить відсутність прямої залежності між ними. Наявність держзамовлення не передбачає збільшення попиту на послуги ЗВО, а сприяє йому.

Таблиця 6

Параметри ЗВО щодо зіставлення $q_{ЗВО}^{\bar{o}}$ і $f_{ЗВО}^{\bar{o}}$, $\tilde{f}_{ЗВО}^{\bar{o}}$ і $\tilde{q}_{ЗВО}^{\bar{o}}$

Показник	Одиниця вимірювання	Заклади вищої освіти						Усього
		КрНУ	ПолтНТУ	ПНПУ	ПДАА	ПЮІ	КЛК	
$f_{ЗВО}^{\bar{o}}$	Місць	378	282	455	279	46	10	1450
$q_{ЗВО}^{\bar{o}}$	Осіб	476	624	731	446	126	4	2407
$f_{ЗВО}^{\bar{o}} < q_{ЗВО}^{\bar{o}}$	Кількість ОП _{код} ^o	17	19	9	11	1		57
$f_{ЗВО}^{\bar{o}} = q_{ЗВО}^{\bar{o}}$		1		1				2
$f_{ЗВО}^{\bar{o}} > q_{ЗВО}^{\bar{o}}$		15	6	2			1	24
$\tilde{f}_{ЗВО}^{\bar{o}}$	Місць	219	125	30	214			588
$\tilde{q}_{ЗВО}^{\bar{o}}$	Осіб	538	317	225	738	12	13	1843
$\tilde{f}_{ЗВО}^{\bar{o}} < \tilde{q}_{ЗВО}^{\bar{o}}$	Кількість ОП _{код} ^o	14	13	3	6			36
$\tilde{f}_{ЗВО}^{\bar{o}} = \tilde{q}_{ЗВО}^{\bar{o}}$		2			1			3

У дисертації доведено доцільність фінансування ВО внаслідок розподілу обсягів держзамовлення з урахуванням запропонованих показників освітнього прагматизму та безпосередньої залежності обсягів фінансування від кількісних значень цих показників. Це сприятиме гармонізації інтересів ЗВО, держави, роботодавців і працівників щодо отримання освіти та її використання у професійній діяльності.

У п'ятому розділі – «Науково-практичні засади упровадження прагматизму у фінансово-економічний розвиток вищої освіти» – обґрунтовано методичні рекомендації раціоналізації професійної орієнтації осіб на ринку праці, визначено правила управління ЗВО, доведено доцільність солідарно-субсидіарного типу фінансових відносин держзамовника з постачальниками та споживачами ринку освітніх послуг, запропоновано методичний підхід до визначення витрат на обслуговування держмайна як запоруки прагматичного розвитку ВО.

У роботі обґрунтовано методичні рекомендації раціоналізації професійної орієнтації осіб на ринку праці, особливістю яких є урахування кадрових потреб суб'єктів господарювання на підставленні зіставлення кількості зайнятих посад і вільних штатних одиниць за одним освітнім ступенем. Раціоналізм полягає у публічності визначення професійно-кваліфікаційних потреб роботодавця. Публічність передбачає всеосяжність інформації для зацікавлених осіб у запропонованому Довіднику спеціальностей, які затребувані на локальному ринку праці. Довідник дозволяє ідентифікувати параметри попиту абітурієнтів із професійно-кваліфікаційними потребами роботодавців. Останні формально закріплені у посадових інструкціях, які містять вимоги щодо спеціальності й ОР претендента. У табл. 7 подано кількість посад і штатних одиниць досліджуваних підприємств (Кредмашу, ГЗК і КрКЗ) за освітньо-

кваліфікаційним рівнем (ОКР).

Кількість штатних одиниць підприємств значно відрізняється, але кількість посад перебуває на одному рівні. Кількість одиниць на КрКЗ удвічі більша, ніж на Кредмаші, але на КрКЗ на дві посади більше, ніж на Кредмаші.

Таблиця 7

Кількість посад і штатних одиниць підприємств за освітньо-кваліфікаційними рівнями

Підприємство і його характеристики			Освітньо-кваліфікаційний рівень					Усього
			Некваліфікований робітник	Кваліфікований робітник	Молодший спеціаліст	Бакалавр	Магістр	
Кредмаш	Обсяг	посад	7	54	8	7	15	91
		штатних одиниць	23	204	16	8	16	267
	Відсоток	посад	7,69	59,34	8,79	7,69	16,48	100,0
		штатних одиниць	8,61	76,40	5,99	3,00	5,99	100,0
ГЗК	Обсяг	посад	1	29	2	19	34	85
		штатних одиниць	2	580	4	60	67	703
	Відсоток	посад	1,18	34,12	2,35	22,35	40,00	100,0
		штатних одиниць	0,28	81,08	0,57	8,53	9,53	100,0
КрКЗ	Обсяг	посад	11	60	2	3	17	93
		штатних одиниць	115	350	3	25	40	533
	Відсоток	посад	11,83	64,52	2,15	3,23	18,28	100,0
		штатних одиниць	21,58	65,67	0,56	4,69	7,50	100,0

Посади й ОР характеризують якість потреб роботодавців, а штатні одиниці – кількість. За кожним ОР на підприємствах загальна потреба у фахівцях певних спеціальностей набагато менша за чисельність посад і штатних одиниць. Кількість одиниць трьох підприємств складає 1503 особи, а кількість спеціальностей ОР *кр* – 40 одиниць, тобто на 1000 осіб припадає приблизно 30 спеціальностей. На 1000 штатних одиниць кількість спеціальностей ОР *мс* сягала шести, ОР *б* – 31, ОР *с, м* – 62. Це підтверджує доцільність створення Довідника, який ураховує якісний (найменування спеціальностей) і кількісний (чисельність штатних одиниць) аспекти реального попиту на локальному ринку праці.

Доведено, що формування та постійне оновлювання Довідника спеціальностей відповідно до реалій і динаміки ринку праці дозволяє роботодавцям впливати на раціональний вибір особою корисних щодо працевлаштування професійно-кваліфікаційних параметрів ВО, що значно поліпшить професійну орієнтацію особи.

У дисертації визначено правила управління ЗВО, спрямовані на еволюційне підвищення рівня прагматизму їхньої діяльності завдяки дихотомії відносин адміністрації закладів з викладачами та студентами щодо організації навчального процесу. Правила ґрунтуються на методі абдукції, оскільки

логічний зв'язок між фактами F_i діяльності ЗВО, їх теоретичним поясненням відсутній. Гіпотеза (G) пояснює факт (F_i). Абдукція дозволяє визначити емпіричні правила (R), які встановлюють зв'язки між ознаками діяльності ЗВО. На рис. 4 зображено схему кореляції фактів, висновків та емпіричних правил.

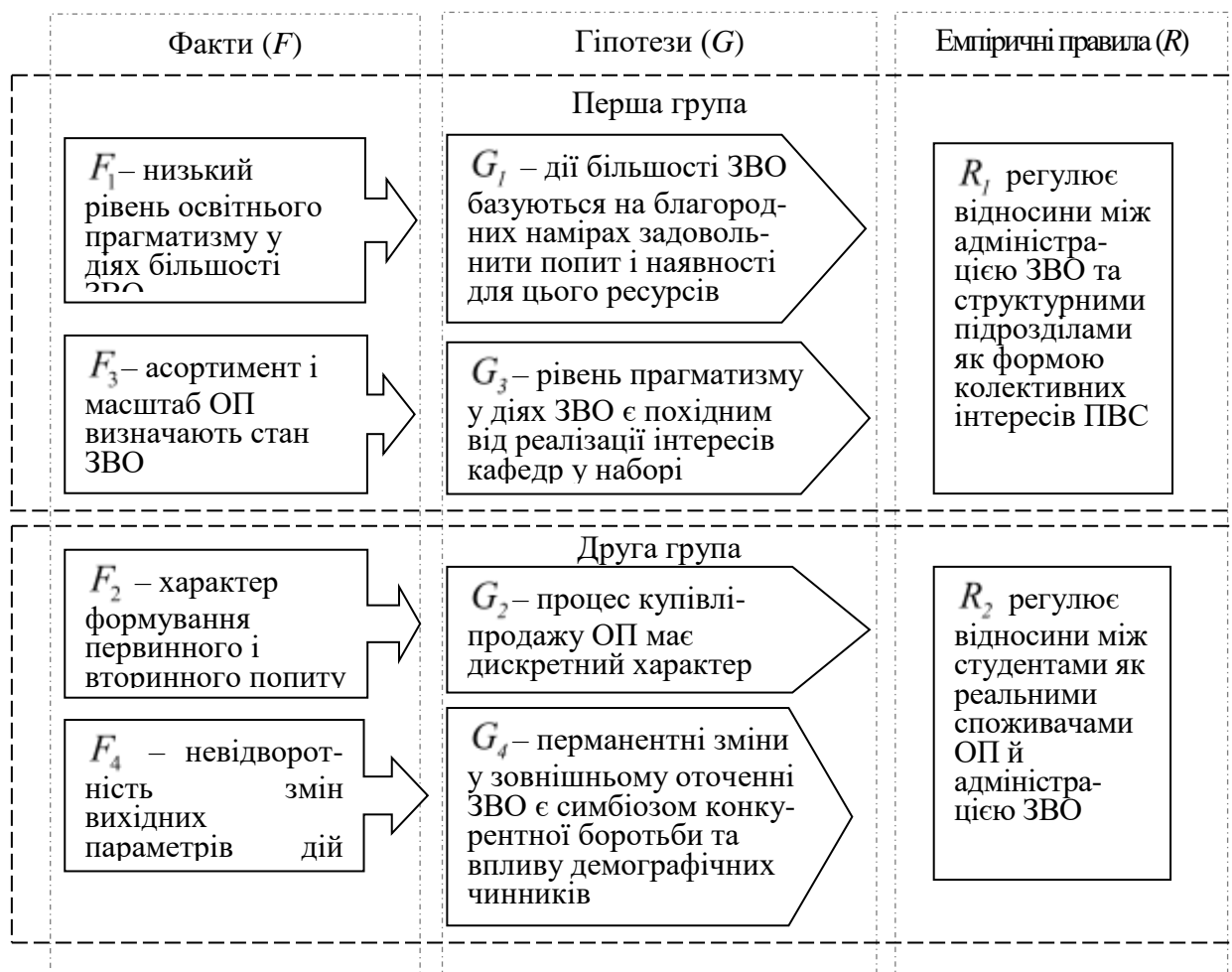

Рис. 4. Послідовність складових абдукції, що пояснюють дії ЗВО

Перше правило (R_1) організації навчального процесу регулює відносини між студентами та адміністрацією закладу й означає перехід від орієнтації на академічну групу до необхідності вивчення студентом навчальної дисципліни. Друге правило (R_2) регулює навчальний процес щодо відносин між адміністрацією та викладачами. Запропонована дволанкова система «викладач–факультет», на противагу триланковій «викладач–кафедра–факультет», більшою мірою мобілізує творчий потенціал професорсько-викладацького складу, підвищує ступінь академічної свободи та відповідальності. З використанням методу абдукції визначено правила управління ЗВО, які дозволять зробити управління більш гнучким, здатним адекватно реагувати на вимоги формування людських ресурсів і унаслідок цього підвищити рівень реалізації освітнього потенціалу закладу згідно з професійною орієнтацією.

У дослідженні доведено доцільність використання солідарно-субсидіарного типу фінансових відносин держзамовника з постачальниками та

споживачами вітчизняного ринку освітніх послуг з уточненням визначення їх (солідарно-субсидіарного типу фінансових відносин) поняття, у яке додатково введено відповідальність суб'єктів за формування та використання державних коштів на розвиток ВО. Перехід до солідарно-субсидіарного типу відносин у СВО впливає на індивідуальну та колективну відповідальність зацікавлених у фінансуванні ВО сторін. Запропонований тип відносин визначає роль держави одночасно як регулятора, і як замовника освітніх послуг. Як регулятор держава за допомогою владних інструментів орієнтує поведінку споживачів освітніх послуг на потреби ринку праці, а діяльність ЗВО – на фінансову автономію. Як замовник держава бере на себе частину відповідальності за фінансування ВО у формі держзамовлення та вимагає від ЗВО аналогічної відповідальності щодо залучення інших джерел фінансування послуг.

Об'єктом субсидіарності відносин між державою (Замовником) і ЗВО є $q'_{код}{}^{ор\ фн}$ – мінімальний щодо беззбитковості обсяг первинного попиту за $ОП_{код}{}^{ор\ фн}$, де $фн$ у верхньому індексі – це форма навчання. Необхідною умовою визначення $q'_{код}{}^{ор\ фн}$ є витрати на надання $ОП_{код}{}^{ор\ фн}$. Показник «витрати на одного студента на навчальний рік, який отримує $ОП_{код}{}^{ор\ фн}$ » позначено $\bar{S}_{код}{}^{ор\ фн}$.

Перехід до принципу субсидіарності у відносинах закладів із Замовником забезпечує беззбитковість обсягу попиту. Згідно з ринковими принципами, обсяг $q'_{код}{}^{ор\ фн}$ приваблює ЗВО, оскільки плата за навчання покриває витрати на надання $ОП_{код}{}^{ор\ фн}$. Якщо $q'_{код}{}^{ор\ фн} > q_{код}{}^{ор}$, то $q'_{код}{}^{ор\ фн}$ є збитковим, а тому цю послугу доцільно вилучати з номенклатури, яку пропонує заклад для продажу на період приймальної кампанії. У разі $q'_{код}{}^{ор\ фн} < q_{код}{}^{ор}$, то $q'_{код}{}^{ор\ фн}$ є беззбитковим, тобто він є об'єктом відносин ЗВО із Замовником.

Субсидіарні відносини ЗВО і Замовника запропоновано регулювати параметрами: $q'_{код}{}^{ор\ фн}$; $f_{код}{}^{ор\ фн}$; $\bar{S}_{код}{}^{ор\ фн}$; $S'_{код}{}^{ор\ фн}$ – загальні бюджетні витрати за $ОП_{код}{}^{ор\ фн}$ за первинним попитом; $S_{код}{}^{ор\ фн}$ – загальні витрати за усіма джерелами фінансування за $ОП_{код}{}^{ор\ фн}$ за первинним і вторинним попитом. У табл. 8 подано визначені параметри відповідальності КрНУ і Замовника за $ОП_{код}{}^{ор\ фн}$.

Запропоновані у табл. 8 параметри наочно доводять, що ліцензійний обсяг $l_{код}^{\bar{\delta}}$ за спеціальностями бакалаврата за формами навчання є прерогативою КрНУ, тобто ураховуючи $q'_{код}{}^{ор\ фн}$ відносно $ОП_{014}^{\bar{\delta}}$, $ОП_{053}^{\bar{\delta}}$, $ОП_{162}^{\bar{\delta}}$ і $ОП_{242}^{\bar{\delta}}$, найбільш прийнятним для закладу щодо беззбитковості є рішення не здійснювати набір на заочну форму навчання. Аналогічні міркування за усіма поданими у таблиці спеціальностями дозволяють сформулювати товарну політику КрНУ.

Запропонований солідарно-субсидіарний тип фінансових відносин держзамовника з постачальниками і споживачами освітніх послуг дозволить одночасно досягти беззбитковості освітньої діяльності та задовольнити потреби регіональних ринків праці, реалізувати бюджетну політику держави у СВО, спрямовану на культивування індивідуальної та взаємної відповідальності суб'єктів.

У роботі запропоновано методичний підхід до визначення витрат на ВО,

який на відміну від існуючого дозволяє обчислити достатній обсяг витрат на обслуговування держмайна, що знаходиться на балансі ЗВО, завдяки формульному розрахунку реальних обсягів видатків.

Таблиця 8

Параметри відповідальності КрНУ і Замовника за ОП^б_{код}^{фн}

Освітня послуга	Ліцензійний обсяг, осіб	Форма навчання	Ліцензійний обсяг за формою навчання, осіб	Загальні щорічні витрати на надання освітньої послуги одному студенту ЗВО, тис. грн	Мінімальний обсяг первинного попиту за певну освітню послугу, осіб	Обсяг державного замовлення за певною освітньою послугою, місць	Чисельність осіб, яких ЗВО зобов'язується прийняти за певною освітньою послугою понад відповідний обсяг держзамовлення, осіб	Загальні, на певний обсяг державного замовлення, бюджетні витрати за певну освітню послугу, тис. грн	Витрати, які забезпечує ЗВО для навчання осіб, яких зобов'язується прийняти за певною освітньою послугою понад відповідний обсяг держзамовлення, тис. грн	Загальні, на певний обсяг первинного попиту, витрати за усіма джерелами фінансування за певну освітню послугу, тис. грн
ОП ^б _{код}	I ^б _{код}	фн	I ^б _{код} за фн	S ^{ор} _{код} фн	q ^б _{код} фн	f ^{ор} _{код} фн	q ^{нб} _{код} фн	S ^{нб} _{код} фн	S ^{нб} _{код} фн	S ^{ор} _{код} фн
ОП ^б ₀₁₄	20	денна	20	10,2	15	7	8	71,4	81,6	153,0
ОП ^б ₀₂₂	30	денна	20	10,6	16	8	8	84,8	127,2	212,0
		заочна	10	6,15	8	4	4	24,6	36,9	61,5
ОП ^б ₀₂₉	50	денна	30	11,25	16	6	10	67,5	112,5	180,0
		заочна	20	6,8	10	5	5	34,0	34,0	68,0
ОП ^б ₀₃₅	30	денна	20	10,7	15	8	7	85,6	235,4	321,0
		заочна	10	5,9	8	3	5	17,7	29,5	47,2
ОП ^б ₀₅₁	90	денна	50	11,65	18	8	10	93,2	139,8	233,0
		заочна	40	6,35	10	4	6	25,4	50,8	76,2
ОП ^б ₀₅₃	25	денна	15	12,1	12	5	7	60,5	108,9	169,4
		заочна	10	7,3	6	3	3	21,9	36,5	58,4
ОП ^б ₀₅₃	25	денна	25	11,8	16	7	9	82,6	153,4	236,0
ОП ^б ₀₇₁	160	денна	100	13,4	20	9	11	120,6	214,4	335,0
		заочна	60	7,55	15	5	10	37,8	113,2	151,0
ОП ^б ₀₇₂	100	денна	40	13,6	20	7	13	95,2	176,8	272,0
		заочна	60	7,7	15	6	9	46,2	107,8	154,0
ОП ^б ₀₇₃	85	денна	50	12,2	20	9	11	109,8	183,0	292,8
		заочна	35	6,9	15	7	8	48,3	55,2	103,5
ОП ^б ₀₈₁	125	денна	75	16,4	20	5	15	82,0	328,0	410,0
		заочна	50	9,5	15		15		190,0	190,0
ОП ^б ₁₄₁	330	денна	230	10,3	50	35	15	360,5	669,5	1030,0
		заочна	100	6,4	25	20	5	128,0	192,0	320,0
ОП ^б ₁₆₂	25	денна	25	11,6	15	8	7	92,8	116,0	208,8
ОП ^б ₁₆₃	25	денна	15	11,2	12	7	5	78,4	78,4	156,8
		заочна	10	6,65	10	5	5	33,3	33,2	66,5
ОП ^б ₂₄₂	25	денна	25	13,7	15	5	10	68,5	191,8	260,3
ОП ^б ₂₇₄	160	денна	100	10,9	25	18	7	196,2	348,8	545,0
		заочна	60	6,15	20	10	10	61,5	123,0	184,5
Усього	1305	денна	840		305	152	153	1749,6	3265,5	5015,1
		заочна	465		157	114	43	958,6	1771,0	2729,6

Підхід є запорукою прагматичного розвитку ВО, що обумовлено наявністю на балансі державних ЗВО будівель і споруд, які належать державі. Відсутність достатнього фінансування цих потреб лежить у площині безпеки учасників навчально-виховного процесу. Величину *FDV* видатків фінансування

обслуговування державної власності, яка знаходиться на балансі ЗВО, запропоновано визначати сумарно за даними реєстру об'єктів державної власності з урахуванням показників державних нормативів ($FDV(i)$):

$$FDV = \sum_{i=1}^{N_1} FDV(i), \quad (7)$$

де i – порядковий номер ЗВО державної форми власності, N_1 – загальна кількість ЗВО.

Обсяг коштів на обслуговування запропоновано коригувати з використанням механізму відчуження, враховуючи що ЗВО не буде вигодонабувачем. Доведено, що обмежувати таку діяльність необхідно у відповідності з вимогами ліцензійних умов.

Необхідно також додатково враховувати суму видатків на розвиток ВО (FI), та формування резервного фонду (FR), а видатки соціальної підтримки здобувачів ВО (фінансування стипендій аспірантів і докторантів (FSA)) запропоновано вилучити з видатків на фінансування ВО зважаючи на їхню соціальну сутність. Решту видатків (FHE), що безпосередньо пов'язана з освітньою діяльністю ЗВО, доцільно обчислювати з урахуванням інших показників (FS – видатків фінансування стабільної діяльності ЗВО та FP – видатків за показниками діяльності ЗВО) за формулою:

$$FHE = FS + FP + FR. \quad (8)$$

Розроблений методичний підхід до визначення витрат на фінансово-економічний розвиток ВО з урахуванням прагматизму забезпечує її раціональне фінансування і досягнення значущої соціальної місії.

ВИСНОВКИ

У дисертації запропоновано нове вирішення важливої наукової проблеми, яка полягає у розробленні та обґрунтуванні теоретичних положень, методологічного та методичного забезпечення, практичних рекомендацій щодо фінансово-економічного розвитку СВО на засадах прагматизму.

1. Визначено спрямованість фінансово-економічного розвитку ВО України як складової професійної освіти щодо загальноприйнятих освітніх моделей. Доведено, що ринковому механізму у СВО немає гідної заміни, а отже, зацікавлені суб'єкти повинні визначати напрями, створювати умови та будувати інструментарій щодо ефективного використання механізму на користь суспільства. Сформована цілісна система поглядів щодо реформування української ВО як складової професійної освіти завдяки вибору інтервальної логіки як підґрунтя доведення достовірності реконструкції основних рис ринкових відносин у СВО. Використання наукових абстракцій для тлумачення ідентичності та відмінностей ринкових відносин в українській і зарубіжних СВО дозволило визначити вектор фінансово-економічного розвитку української ВО щодо загальноприйнятих освітніх моделей.

2. Оновлено понятійно-термінологічний апарат фінансово-економічного розвитку вищої освіти завдяки визначенню понять: «фінансово-економічний

розвиток ВО», «прагматизм фінансово-економічного розвитку ВО», «соціальні функції ЗВО», «солідарно-субсидіарний тип фінансових відносин у СВО». Фінансово-економічний розвиток ВО – синергетичний ефект, отриманий у результаті кількісних та якісних змін у державному фінансуванні ВО, економічній поведінці споживачів та економічній діяльності ЗВО. Прагматизм фінансово-економічного розвитку ВО – концепція, яка спирається на досвід реалізації економічних інтересів і фінансові можливості суб'єктів СВО. Соціальні функції закладів вищої освіти – взаємопов'язані та взаємообумовлені функції щодо виконання заклади місії вищої освіти у сучасному суспільстві. Солідарно-субсидіарний тип фінансових відносин у СВО – тип відносин держзамовника зі споживачами освітніх послуг *ОП_{код}^{op}* та закладами освіти, який сприяє діалогу щодо конкретизації можливостей і зобов'язань сторін.

3. Систематизовано наслідки реформування ВО, одним з яких є скорочення обсягів державного фінансування ВО. Доведено, що фінансова складова складає базис реформування ВО. Візуалізовано наслідки підвищення комерційної активності ЗВО. Комерційна активність як з боку попиту, так і з боку пропозиції, означає диверсифікацію джерел фінансування, тобто фінансування є базовою складовою розвитку ВО. Виявлено наслідки глобалізації у СВО. Інтернаціоналізація надання освітніх послуг спрямована на покращення значень фінансових показників діяльності ЗВО. Проілюстровано наслідки регіоналізації СВО. Працевдатні представники спільноти розраховують здобути ВО на гідний заробіток, а бізнес – на висококваліфіковану робочу силу, тобто фінансові аспекти регіоналізації очевидні. Зафіксовано наслідки соціального характеру розвитку ВО, які теж пов'язані з фінансовим результатом, залежно від коротко- або довгострокової перспективи. Виявлено наслідки реформування СВО, які вийшли за її межі та впливають на неї. Наслідки слід урахувувати для формування стратегії фінансово-економічного розвитку системи і ЗВО для збалансування їхньої соціальної відповідальності та прагматизму функціонування.

4. Обґрунтовано та запропоновано концепцію фінансово-економічного розвитку ВО освіти. Перманентне реформування української СВО базувалося на організаційно-правових аспектах, уникаючи формування ідеологічних засад розвитку. Розуміння неможливості усунення недоліків без ідеології потребує формування концепції розвитку. Запропонована концепція розвитку ВО України ґрунтується на засадах філософії прагматизму, складовими якої є подолання сумніву як умова визначення суб'єктами СВО мети; реалізація мети за наявності у суб'єктів віри в успіх; базування віри на досвіді суб'єктів, який дозволяє уникнути хибних рішень і є підґрунтям теоретичних конструкцій. Перехід ВО на концепцію прагматизму дозволить зосередити обмежені ресурси на найперспективніших напрямках фінансово-економічного розвитку.

5. Обґрунтовано методологію фінансово-економічного розвитку ВО. Необхідність і доцільність розроблення методології пояснюється автентичністю запровадження постулатів філософської доктрини прагматизму щодо фінансово-економічного розвитку ВО, яка потребує наукового обґрунтування послідовності дій. Послідовність є двоетапною ітерацією дуалістичності. На

першому етапі її сутність полягає у двоїстому сприйнятті потреб і можливостей упровадження концепції: з одного боку, існують потреби упровадження, обумовлені необхідністю належного виконання ЗВО соціальних функцій, а з іншого боку – для упровадження необхідні можливості, обумовлені фінансовим забезпеченням реалізації соціальних функцій ЗВО. На другому етапі передбачено, що отримання нової якості надання ЗВО освітніх послуг полягає у дуальному узгодженні: з одного боку, суб'єктивних уявлень суб'єктів соціальних і фінансово-економічних відносин у СВО, а з іншого – об'єктивних потреб і можливостей суб'єктів соціальних та фінансово-економічних відносин у СВО. Досягнення узгодженості дозволяє визначити обсяги, види та терміни фінансування ВО за участю роботодавців, споживачів, держави як замовника і споживача, ЗВО безпосередньо.

6. Систематизовано нормативні риси участі споживачів у фінансово-економічному розвитку вітчизняної ВО. Позиціонування споживачів освітніх послуг у системі координат СВО доводить, що нормативні риси поведінки споживачів вирізняються різноманітністю аспектів дій і єдністю суті, яка передбачає підпорядкування інтересів особистості інтересам держави, суспільства та бізнесу. Запропоновано формат участі споживачів у розбудові СВО, яка демонструє їх здатність до самостійних дій з урахуванням реалій ринку освітніх послуг. Це сприяє удосконаленню регулювання ринку освітніх послуг для розвитку системи ВО відповідно до євроінтеграційних процесів та економіки в цілому; упровадженню державної політики мерітократії, яка надає обдарованим і працьовитим особам шанс досягти високого суспільного становища в умовах вільної конкуренції.

7. Конкретизовано соціальні функції освітніх закладів у розбудові вищої освіти. Наявність трансформацій є якісною відмінною рисою діяльності ЗВО. Державна політика усуває наявність у них сумнівів як щодо вибору мети, так і щодо способів її досягнення. Визнано існування стереотипів діяльності ЗВО, відхилення від яких може мати негативні наслідки. Оновлено соціальні функції закладів у розбудові ВО з використанням моделі соціальних ролей, яка за допомогою компонентів (нормативно-правова база, правила та традиції; дія у ролі; рольові експектації; варіабельність; рольовий конфлікт) виявила інституційні та конвенціональні функції ЗВО у відносинах з іншими суб'єктами СВО відповідно до статусного положення закладів у реальних історичних умовах. Це дозволило уточнити ціннісні орієнтації та цільові установки ЗВО.

8. Розроблено механізм державного регулювання вищої освіти. Завдяки системній індукції виокремлено складові цілісного МДР вищої освіти, які визначають поступальний фінансово-економічний розвиток. З урахуванням соціально-політичних цілей ВО механізм заснований на фінансово-економічних відносинах суб'єктів СВО. Оновлено механізм державного регулювання ВО завдяки визначенню кордонів державних повноважень у сфері ВО як складових механізму (невідворотність змін у відносинах держави та ВО; концептуальні засади розвитку; державна політика; комплект інструментів управління; державне фінансування; забезпечення якості освітніх послуг і ЗВО загалом; звітність ЗВО). МДР надає можливість виявити і задіяти резерви української

вищої школи.

9. Розроблено метод визначення прагматизму споживачів освітніх послуг з використанням трудового потенціалу підприємств. Професійна освіта визначає стан і розвиток ринку праці. З огляду професійно-кваліфікаційної відповідності якості працівника стосуються потреб роботодавця. Професія та кваліфікація мають різні комбінації співвідношень якостей і потреб. Комбінації подано як типи та підтипи ПКВ, що вказують на рівень прагматизму поведінки особи. Визначено інтеракціонізм як прояв прагматичного вибору особою ВО, орієнтований на еталонні судження роботодавця як члена референтної групи, для якої нормою є ПКВ якостей працівника потребам роботодавця. Це дозволяє у короткостроковій перспективі типізувати соціально-трудова відносини за ознакою ступеня відповідності нормі, а у довгостроковій – покращити використання трудового потенціалу підприємств завдяки комунікації потенційних споживачів освітніх послуг з роботодавцями.

10. Виявлено ознаки прагматизму у діяльності закладів вищої освіти на підставі реалізації освітнього потенціалу згідно з методичним підходом до його оцінювання. До показників освітнього прагматизму ЗВО віднесено такі: «ліцензійний обсяг за спеціальністю і ОР $l_{код}^{op}$ », який характеризує кількісний аспект освітнього потенціалу ЗВО, тобто обсяг пропозиції освітніх послуг; «чисельність осіб, зарахованих на навчання за спеціальністю і ОР ($q_{код}^{op}$)» який характеризує обсяг реального попиту на освітні послуги ЗВО; «відношення чисельності зарахованих осіб до ліцензійного обсягу» ($r_{код}^{op}$), яке демонструє наслідки ринкового реформування діяльності ЗВО щодо наявності ознак прагматизму за допомогою перевірки реалізації освітнього потенціалу стосовно номенклатурних одиниць (спеціальностей), упорядкованих за сегментами ринку (рівнями вищої освіти) і номенклатурними групами (галуззями знань). Це дозволяє виявити вплив реального попиту на реалізацію потенціалу закладів, тобто сильні та слабкі сторони їх діяльності.

11. Запропоновано інструменти визначення прагматизму реалізації фінансової політики держави у сфері вищої освіти. Підґрунтям державної політики у СВО є платоспроможність, яка сприймається як необхідна умова та основоположна характеристика прагматизму. Удосконалено методичний підхід до квантифікації результативності фінансової політики держави у СВО за умови залучення потрібної дуальності: дворівневої декомпозиції простору (національний і регіональний рівні); біфункціональності державної місії (залучення і витрачання коштів): подвійної ролі держави (як регулятора фінансових відносин і покупця освітніх послуг). Це дозволило визначити платоспроможність держави як конститутивну характеристику прагматизму в реалізації національних інтересів у цій сфері.

12. Визначено субнаціональні відмінності розвитку ВО. Паралельно з глобалізацією набирає силу процес регіоналізації ВО. Для України цей ракурс є вельми важливим, оскільки демонструє прагнення уряду забезпечити гідний рівень соціально-економічного розвитку всієї території України. Регіональний розвиток ВО України наявно вказують показники «кількість закладів вищої

освіти I–IV рівня акредитації у регіоні на початок i -го н. р.» (N_i^{region}); «загальна чисельність студентів у регіоні станом на початок i -го навчального року» (B_i^{region}). Розраховано середні значення N_i^{region} (\bar{N}_i^{region}) і B_i^{region} (\bar{B}_i^{region}). Існує п'ять центрів ВО, з великою концентрацією ЗВО і студентів: східний (Донецька (до 2014 р.) і Дніпропетровська області), західний (Львівська обл.), північний (Харківська обл.), південний (Одеська обл.) і столичний (м. Київ). Значення $\bar{N}_{2008/09}^{region}$ для центрів у три рази перевищувало значення для решти 20-ти регіонів. На наступних трьох відрізках ця різниця становила більш, ніж у три рази. Регіони, які не є центрами, різняться за значеннями N_i^{region} і B_i^{region} . Кожен регіон унікальний як за кількістю ЗВО, так і за чисельністю студентів, а, отже, величина витрат на ВО у регіонах була різною. Різноманітність абсолютної величини витрат на ВО у регіонах не виключає єдиний вектор її зміни.

13. Виявлено прагматизм споживачів освітніх послуг на підставі типізації відносин у сфері праці за сформованими параметрами вибору особою ВО. Рівень (коефіцієнт) освітнього прагматизму персоналу на досліджуваних підприємствах коливався від 0,602 до 0,944, що характеризує значну різницю в умовах реалізації працівниками освітнього потенціалу на підприємствах. Отже, рівень освітнього прагматизму демонструє добровільну відмову від професійно-кваліфікаційних якостей. Ідентифіковано параметри наслідків вибору особою вищої освіти (характеру, структури та масштабу) для соціально-трудових відносин щодо відповідності професійно-кваліфікаційних якостей працівника вимогам роботодавця. Це створює необхідні та достатні умови для розроблення зацікавленими сторонами профілактичних і оперативних заходів, спрямованих на забезпечення прагматичного вибору особою майбутньої професії. Доведено, що незатребуваність професійних знань, умінь і навичок неодмінно викликає у особи девальвацію освітніх цінностей.

14. Визначено ступінь реалізації освітнього потенціалу як інтегровану характеристику прагматизму закладу вищої освіти за спеціальностями щодо освітніх ступенів. Середній інтегрований рівень (коефіцієнт) прагматизму ЗВО Полтавської області в сегменті *мс* складав 0,43, а у сегменті *б* складав 0,47. Абсолютний прагматизм сегмента *м* складав 0,49. Зроблено дедуктивний умовивід щодо неминучості реформування управління закладом вищої освіти як наслідок зіткнення двох свобод, з одного боку, закладів вищої освіти стосовно вибору стратегії і тактики їхньої діяльності, а з іншого – споживачів послуг вищої освіти щодо вибору спеціальності та закладу, що довело необхідність підвищення результативності використання закладами освітнього потенціалу як властивості прагматизму. Оцінювання прагматизму ЗВО у сегментах підтвердило, що кількість конкурентів не визначає здатність закладів реалізувати освітній потенціал.

15. Розроблено фінансове забезпечення сфери вищої освіти в умовах обмеженості державних коштів на ВО. Запропоновано фінансове забезпечення ВО унаслідок з'ясування за відсутності конгруентності між механізмом держзамовлення і суб'єктивним вибором особами освітніх послуг у просторі,

який має параметри «освітній ступінь» і «галузь знань». Це дозволило визначити низьку результативність використання державних фінансових ресурсів стосовно спеціальностей і ЗВО Полтавщини та вибрати напрями реновації механізму держзамовлення у цій сфері. У сегменті *мс* не вибрано 113 місць первинного держзамовлення і 118 місць вторинного, а у сегменті *б* – 98 місць первинного держзамовлення. За більшістю спеціальностей у сегментах ліцензійний обсяг не відповідав обсягу держзамовлення. Отже, держава не фінансувала реалізацію потенціалу ЗВО, спонукаючи їх комерціалізувати освітні програми. Доведено, що фінансування розвитку ВО доцільно здійснювати з урахуванням рівня її прагматизму.

16. Сформовано методичні рекомендації щодо професійної орієнтації особи у контексті потреб бізнесу. Низький рівень освітнього прагматизму у поведінці споживачів освітніх послуг пояснено відсутністю професійного досвіду. Штатний розклад підприємств указує на якісний і кількісний склад професійно-кваліфікаційних потреб роботодавців, зафіксованих у посадових інструкціях. Вибираючи професію, абітурієнти орієнтуються на спеціальності, запропоновані в освітніх стандартах, а не на потреби роботодавців. Відповідно до методичних рекомендацій запропоновано ввести Довідник, який містить якісні (спеціальність) і кількісні (штатні одиниці) аспекти знеособлених кадрових потреб локального бізнесу, що дозволяє роботодавцям впливати на раціональний вибір особою корисних, з огляду на майбутнє працевлаштування, професійно-кваліфікаційних параметрів ВО за умови відсутності у неї професійного досвіду, що значно поліпшить професійну орієнтацію споживачів освітніх послуг.

17. З використанням методу абдукції обґрунтовано правила управління освітніми закладами, орієнтовані на споживчі переваги. Обґрунтовані правила управління закладом вищої освіти спрямовані на еволюційне підвищення рівня прагматизму його діяльності унаслідок дихотомії відносин адміністрації закладу з викладачами і студентами щодо організації навчального процесу. Це забезпечує гнучкість і адекватність управління під час регулювання кон'юнктурних коливань попиту, що підвищує рівень реалізації освітнього потенціалу закладу.

18. Визначено інструментарій реалізації бюджетної політики держави за допомогою типізації фінансових відносин суб'єктів сфери вищої освіти. Солідарно-субсидіарний тип фінансових відносин визначає роль держави як регулятора, так і замовника освітніх послуг. Як регулятор держава орієнтує поведінку споживачів на потреби ринку праці, а діяльність ЗВО – на фінансову автономію. Як замовник держава відповідає за фінансування ВО у вигляді держзамовлення. Солідарно-субсидіарний тип відносин держзамовника з постачальниками і споживачами освітніх послуг за допомогою інструментів, що дозволяють одночасно уникнути беззбитковості освітньої діяльності за спеціальністю і задовольнити потреби регіонального ринку праці, реалізує бюджетну політику держави у СВО, спрямовану на культивування індивідуальної та взаємної відповідальності суб'єктів.

19. Запропоновано методичний підхід до визначення витрат на ВО, що на

відміну від існуючого, завдяки формульному розрахунку дозволяє обчислити достатні обсяги видатків на утримання будівель і споруд які знаходяться на балансі державних ЗВО та належать державі, що забезпечує беззбитковість діяльності ЗВО. Необхідно також додатково враховувати суму видатків на розвиток, та формування резервного фонду, а видатки соціальної підтримки здобувачів ВО (фінансування стипендій аспірантів і докторантів) запропоновано вилучити з видатків на фінансування ВО зважаючи на їхню соціальну сутність. Решту видатків, що безпосередньо пов'язана з освітньою діяльністю ЗВО, слід обчислювати з урахуванням інших показників (видатків фінансування стабільної діяльності ЗВО та видатків за показниками діяльності ЗВО). Методичний підхід до визначення витрат для прагматичного розвитку ВО забезпечує досягнення її значущої соціальної місії.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Загірняк Д. М. Вища освіта України: прагматизм фінансово-економічного розвитку : монографія / Д. М. Загірняк // Харків: «Друкарня Мадрид», 2018. – 532 с.

2. Загірняк Д. М. Аналіз формування та використання коштів стабілізаційного фонду Державного бюджету України / В. І. Глухова, Д. М. Загірняк, І. М. Кіяниця // Актуальні питання розвитку економіки: теорія і практика : колективна монографія / за ред. А. О. Касич, М. М. Хоменко. – Кременчук : ТОВ «Кременчуцька міська друкарня», 2012. – С. 64–72. *Особистий внесок: проаналізовано формування доходної і видаткової частини Стабілізаційного фонду.*

3. Zagirniak D. M. Renewal of paradigm of Ukrainian higher education field development / D. M. Zagirniak // Theoretical, methodological and practical foundations of human resources management: collective monograph / edited by M. Bezpartochnyi / ISMA University. – Riga : «Landmark» SIA, 2016. – P. 227–239.

Статті у наукових фахових виданнях

4. Загірняк Д. М. Шляхи мінімізації ризику кредитного портфеля банку / Д. М. Загірняк, М. В. Абросімова // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2007. – № 7 (113). Ч. 2 – С. 42–45. *Особистий внесок: визначено шляхи мінімізації кредитного портфелю.*

5. Загірняк Д. М. Кредитне бюро як фінансовий інструмент зниження кредитного ризику / В. І. Глухова, Д. М. Загірняк, М. О. Троцько // Науковий вісник Чернівецького торгово-економічного інституту КНТЕУ. – 2009. – Вип. 4. – С. 342–349. – (Серія: Економічні науки). *Особистий внесок: запропоновано шляхи удосконалення механізму взаємодії кредитного бюро з іншими суб'єктами господарювання.*

6. Загірняк Д. М. Роль міжбюджетних відносин у регулюванні економічного розвитку регіону / Д. М. Загірняк, С. В. Калмикова // Часопис

економічних реформ. – № 2. – 2011. – С. 110–114. *Особистий внесок: визначено напрямки реформування міжбюджетних відносин.*

7. Загірняк Д. М. Реалізація коледжами і технікумами освітнього потенціалу: економічний аспект / Д. М. Загірняк // Економіка і організація управління. – 2017. – № 4 (28). – С. 193–206.

8. Загірняк Д. М. Теоретичні основи формування депозитної політики банку / Д. М. Загірняк, Є. К. Рубанова // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2012. – № 16(187). – Ч. 2. – С. 60–64. *Особистий внесок: запропоновано концептуальну схему формування депозитної політики банку і налаштування інструментів її реалізації.*

9. Загірняк Д. М. Тотожність принципів господарювання у вітчизняній та західних сферах вищої освіти / Д. М. Загірняк, О. А. Кратт // Вісник НТУ «ХП»: збірник наукових праць. – Харків : НТУ «ХП», 2015. – № 59(1168). – С. 183–187. – (Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва). *Особистий внесок: визначено тотожності принципів господарювання в українській та західних сферах вищої освіти.*

10. Загірняк Д. М. Координати вищої школи України відносно моделей вищої освіти / Д. М. Загірняк, О. А. Кратт // Науковий вісник Одеського національного економічного університету: збірник наукових праць. – Одеса : ОНЕУ. – 2016. – № 1(233). – С. 28–39. *Особистий внесок: з'ясовано координати сучасного стану української вищої освіти відносно загально визнаних моделей.*

11. Загірняк Д. М. Проблеми та парадигма розвитку вітчизняного ринку освітніх послуг / Д. М. Загірняк // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2016. – № 6(230). – С. 59–65.

12. Загірняк Д. М. Реконструкція механізму державного регулювання вищої освіти за кордоном / Д. М. Загірняк // Науковий журнал «Причорноморські економічні студії». – 2017. – Вип. 13. – Ч. 2. – С. 159–165.

13. Загірняк Д. М. Професійно-кваліфікаційні аспекти прагматизму поведінки споживачів послуг вищої освіти / Д. М. Загірняк // Науковий економічний журнал «Інтелект ХХІ». – 2017. – № 1. – С. 141–149.

14. Загірняк Д. М. Послуги вищої освіти: структура пропозиції та рівень конкуренції / Д. Загірняк // Економіка і право. – 2018. – № 1(49). – С. 105–116.

15. Загірняк Д. М. Прагматизм фінансування вищої освіти: інструменти визначення / Д. М. Загірняк // Соціально-економічний розвиток регіонів у контексті міжнародної інтеграції. – 2018. – № 28(17). – С. 99–105.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз

16. Загірняк Д. М. Критерии выбора программного обеспечения для автоматизации процессов бюджетирования на предприятиях / Д. М. Загірняк, Ю. Г. Лактионов, Л. А. Лактионова // Науковий вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка «Економіка і

регіон». – 2009. – № 3 (22). – С. 119–124. (*Index Copernicus, Ulrichs Web Global Serials Directory*). *Особистий внесок: визначено функціональні характеристики автоматизованої системи бюджетування.*

17. Загірняк Д. М. Методологічні засади академічної чесності вищого навчального закладу / Д. М. Загірняк // Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. – 2015. – № 1/2015(90). – Ч. 1. – С. 157–160. (*Index Copernicus, Ulrichs Web Global Serials Directory*)

18. Загірняк Д. М. Наслідки реформування вищої освіти: пошук вихідних передумов / Д. М. Загірняк, О. А. Кратт // Науковий вісник ХДУ. – 2015. – № 14. – Ч. 1 – С. 35–39. – (Серія: Економічні науки). (*Index Copernicus*). *Особистий внесок: виявлено характер наслідків реформування вітчизняної сфери вищої освіти.*

19. Загірняк Д. М. Прагматичний підхід до розвитку вищої освіти / О. А. Кратт, Д. М. Загірняк // Прометей: регіональний збірник наукових праць з економіки. – ДонДУУ, ІЕП НАН України. – 2015. – № 1(46). – С. 79–85. (*Index Copernicus, Ulrichs Web Global Serials Directory*). *Особистий внесок: визначено типологічні риси, які іманентні прагматичному підходу розвитку університетів.*

20. Загірняк Д. М. Емпірика ринкових перетворень як базис реформування вищої освіти / Д. М. Загірняк // Часопис економічних реформ. – 2015. – № 4(20). – С. 6–14. (*Index Copernicus*)

21. Zagirniak D. Higher education in Ukraine: search for development models / D. Zagirniak // Econtechmod: An international quarterly journal – 2015. Vol. 4. – No. 4. – P. 11–16. (*Lublin-Rzeszow, Index Copernicus*)

22. Zagirniak D. Normative features of conduct of higher education services consumers / D. Zagirniak // Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. – 2016. – Вип. 3/2016 (98). – Ч. 2. – С. 54–61. (*Index Copernicus, Ulrichs Web Global Serials Directory*)

23. Загірняк Д. М. Якісні параметри діяльності іноземних вищих навчальних закладів / Д. М. Загірняк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – Вип. 9. – С. 67–71. – (Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство). (*Index Copernicus*)

24. Загірняк Д. М. Роль вищих навчальних закладів у розвитку вищої освіти / Д. М. Загірняк // Вісник Хмельницького національного університету. – 2016. – № 6(242). – С. 184–189. – (Серія: Економічні науки). (*Index Copernicus*)

25. Загірняк Д. М. Ознаки споживання послуг вищої освіти: закордонний досвід / Д. М. Загірняк // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2016. – № 4 (76). – С. 202–211. – (Серія: Економічні науки). (*Index Copernicus*)

26. Загірняк Д. М. Базова вища освіта: оцінювання прагматизму вищих навчальних закладів на ринку освітніх послуг / Д. М. Загірняк // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2017. – № 2 (10). – С. 52–63. (*Index Copernicus*)

27. Zagirniak D. Educational pragmatism divergence in the context of professional qualification conformity / D. Zagirniak // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 3 (11). – Ч. 2. – С. 18–28. (*Web of Science, Index Copernicus*)

28. Загірняк Д. М. Магістратура: освітній прагматизм вищих навчальних закладів / Д. М. Загірняк // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна – 2017. – Вип. 93. – С. 67–78. – (Серія: Економічна). (*Index Copernicus*)

29. Загірняк Д. М. Сучасний стан і перспективи розвитку вітчизняної сфери вищої освіти / Д. М. Загірняк // Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. – 2017. – Вип. 5/2017 (106). – С. 143–149. (*Index Copernicus, Ulrichs Web Global Serials Directory*)

30. Zagirniak D. Modification of the forms of services provided by higher education establishments / D. Zagirniak // Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. – 2017. – Вип. 6/2017 (107). – Ч. 2. – С. 54–61. (*Index Copernicus, Ulrichs Web Global Serials Directory*)

31. Загірняк Д. М. Концептуальна платформа реформування закладу вищої освіти на засадах прагматизму / Д. М. Загірняк // Науковий вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка «Економіка і регіон». – 2017. – № 6 (67). – С. 98–106. (*Index Copernicus*)

32. Загірняк Д. М. Методологічні засади реновації державного фінансування закладів вищої освіти [Електронне видання] / Д. М. Загірняк. – Ефективна економіка. – 2018. – № 6. – Режим доступу : www.economy.nayka.com.ua (*Index Copernicus*)

33. Загірняк Д. М. Розподіл держзамовлення як інструмент фінансової політики у сфері вищої освіти / Д. М. Загірняк // Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. – 2018. – № 4/2018 (111). – С. 122–129. (*Index Copernicus, Ulrichs Web Global Serials Directory*)

34. Zagirniak D. The second professional education: the pragmatism of consumers' behavior / D. Zagirniak, O. Kratt // Economic Theory and Practice 2017. Proceedings of the Faculty of Economics of Matej Bel University in Banska Bystrica. – 2018. – Vol. 1. – P. 693–704. (*Web of Science*). *Особистий внесок: визначено рівень освітнього прагматизму за наявності другої професійної освіти.*

35. Zagirniak D. The convergence of the system of education at Scottish and Ukrainian Universities in the context of ethic leadership / D. Zagirniak, I. Khovrak, V. Perevozniuk // International Journal of Engineering & Technology. – 2018. – Vol. 7. – P. 550–556. (*UAE, Scopus*). *Особистий внесок: обґрунтовано важливість конвергенції методик викладання у шотландських та українських університетах задля забезпечення етичного лідерства у галузі освіти.*

Публікації за матеріалами конференцій

36. Загірняк Д. М. Трансформація фінансово-кредитної системи в рамках процесів глобалізації / Д. М. Загірняк, О. С. Чекигін // Тези I Міжнародної науково-практичної конференції «Економіка та фінанси в умовах глобалізації:

досвід, тенденції та перспективи розвитку» : збірка тез (м. Макіївка, 22–24 квітня 2009 р.). – Макіївка : Макіївський економіко-гуманітарний інститут, 2009. – Т. 1. – С. 81–83. *Особистий внесок: сформульовано проблему трансформації фінансово-кредитної системи в умовах глобалізації.*

37. Загірняк Д. М. Теоретичні основи формування депозитної політики банку / Д. М. Загірняк, Є. К. Рубанова // Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Фінансовий механізм самодостатності регіону: соціально-економічна збалансованість» (м. Луганськ, 2012 р.). – Луганськ : Вид-во «Ноулідж», 2012. – С. 57–60. *Особистий внесок: обґрунтовано схему формування депозитної політики банку.*

38. Загірняк Д. М. Фінансове забезпечення охорони здоров'я: проблеми та шляхи розв'язання / Д. М. Загірняк // Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Економіка і фінанси: теорія та практика» (м. Феодосія, 26–28 вересня 2013 р.). – Луганськ : Вид-во «Ноулідж», 2013. – С. 38–39.

39. Zagirniak D. Interrelations of the government and university: current state in Ukraine / M. Zagirnyak, D. Zagirniak // Юбилейна Международна научнопрактическа конференция «Финансите и стопанската отчетност – състояние, тенденции, перспективи» (гр. Свищов, РБългария, 25–26.10. 2013). – Свищов : Академично издателство «Ценов», 2013. – Т. 3. – С. 33–38. *Особистий внесок: визначено принципи структурної трансформації вищої освіти.*

40. Загірняк Д. М. Аналіз динаміки лізингового кредитування підприємств в агропромисловому комплексі України / Д. М. Загірняк, Л. Н. Крот, В. В. Продан // Матеріали Всеукраїнської наукової конференції за міжнародною участю «Актуальні питання забезпечення стійкого розвитку національного господарства» (м. Кременчук, 24-25 жовтня 2014 р.). – Кременчук : Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, 2014. – С. 122–124. *Особистий внесок: проаналізовано динаміку вартості лізингових угод.*

41. Загірняк Д. М. Особенности оценки масштабов теневой экономики: зарубежный опыт / Д. М. Загірняк, И. В. Ховрак, М. В. Князева // Матеріали Международного форум-конкурса молодых ученых «Проблемы недропользования : сборник научных трудов» (г. Санкт-Петербург, 23–25 апреля 2014 г.). – СПб. : Национальный минерально-сырьевой университет «Горный», 2014. – Ч. 2. – С. 53–55. *Особистий внесок: наведено причини тінізації економіки.*

42. Загірняк Д. М. Оцінка власного капіталу підприємств України / Д. М. Загірняк // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки в умовах глобальної нестабільності» (м. Кременчук, 10–12 грудня 2014 р.). – Кременчук : КрНУ, 2014 – С. 218.

43. Загірняк Д. М. Ринкова орієнтація вищої освіти: доцільність і необхідність / Д. М. Загірняк // Праці VII Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегія інноваційного розвитку економіки: бізнес, наука,

освіта» (м. Харків, 29 вересня–2 жовтня 2015 р.). – Харків : НТУ «ХП», 2015. – С. 20–22.

44. Zagirniak D. Identities and differences in understanding of market relations in Ukrainian and Western fields of higher education / D. Zagirniak // Vybrané ekonomické problémy regionu střední a východní Evropy: Sborník vědecké konference udržitelný rozvoj VII-30 let od Jednotného evropského aktu aneb Evropa čtyř svobod (České budějovice, 31.03–01.04.2016). – České budějovice, 2016. – S. 34–43.

45. Загірняк Д. М. Автономія вишів: реалізація прав і обов'язків / Д. М. Загірняк // Матеріали українсько-польської Міжнародної наукової конференції «Класичний університет у контексті викликів епохи» (м. Київ, 22-23 вересня 2016 р.). – К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2016. – С. 359–361.

46. Загірняк Д. М. Позиціонування поведінки споживачів послуг вищої освіти / Д. М. Загірняк // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання управління сталим розвитком у сучасному суспільстві: проблеми та перспективи» (м. Кременчук, 20 – 21 жовтня 2016 р.). – Кременчук : Видавець СВД Олексієнко В. В., 2016. – С. 138–140.

47. Загірняк Д. М. Співробітництво України з МВФ: стан та перспективи / Д. М. Загірняк, А. О. Бородай // Матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції «Ідеї академіка В. І. Вернадського та проблеми сталого розвитку освіти і науки» (м. Кременчук, 01-03 червня 2017 р.). – Кременчук : КрНУ, 2017. – С. 107–108. *Особистий внесок: сформульовані шляхи покращення ефективної співпраці з МВФ.*

48. Zagirniak D. The assessment of the provision of the Industry by electrical engineers / D. Zagirniak, O. Kratt, I. Trunina // A collection of papers presented at the International Conference on Modern Electrical and Energy System (MEES). (Kremenchuk, 15–17 november 2017). – Kremenchuk, Ukraine: Institute of Electrical and Electronics Engineers, 2017. – P. 356–359. *(Scopus) Особистий внесок: оцінено забезпеченість підприємств добувної промисловості фахівцями з електротехніки за допомогою визначення відповідності освітніх якостей працівників професійно-кваліфікаційним вимогам посади.*

49. Загірняк Д. М. Соціально відповідальне інвестування як основа етичного лідерства / Д. М. Загірняк, І. В. Ховрак, В. В. Перевознюк // Тези доповідей Міжнародної науково-технічної конференції «Технології та інфраструктура транспорту» (м. Харків, 14–16 травня 2018 р.). – Харків : УкрДУЗТ, 2018. – С. 164–165. *Особистий внесок: визначено необхідність розробки національної стратегії соціально відповідального інвестування.*

Інші видання

50. Загірняк Д. М. Фінансова складова корпоративного управління / Т. Є. Циба, О. Ф. Саленко, М. І. Сокур, Д. М. Загірняк // Навчальний посібник з грифом МОН України для студентів вищих начальних закладів. – Кременчук : Вид. ПП Щербатих О. В., 2008 – 204 с. *Особистий внесок: визначено сучасну концепцію корпоративного управління.*

51. Загірняк Д. М. Фінансовий ринок / Т. В. Калінеску, Л. А. Костирко, Д. М. Загірняк, О. М. Антіпов // Навчальний посібник з грифом МОН України. Луганськ : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2008. – 343 с. *Особистий внесок: ідентифіковано функції та роль фінансового ринку в економіці, наведено механізм державного регулювання фінансового ринку, проаналізовано основні теорії і методи прогнозування.*

52. Загірняк Д. М. Соціальне страхування / В. О. Безугла, Л. П. Шаповал, Д. М. Загірняк // Навч. посіб. з грифом МОН України, лист МОН № 1.4/18 Г 347 від 9.01.2009. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 208 с. *Особистий внесок: наведено сутність, принципи і роль соціального страхування, проведено аналіз становлення, розвитку та державного регулювання соціального страхування.*

53. Загірняк Д. М. Експертиза та страхування на транспорті (автомобільному) / О. Д. Коноваленко, М. М. Мороз, Л. П. Шаповал, Д. М. Загірняк // Навч. посіб. з грифом МОН України, лист МОН № 1/11-1061 від 18.02.2011. – Харків : Точка, 2012. – 492 с. *Особистий внесок: проаналізовано світовий досвід автострахування, наведено характеристику інформаційного і програмного забезпечення.*

54. Загірняк Д. М. Експертиза та страхування на транспорті (автомобільному) / О. Д. Коноваленко, М. М. Мороз, Л. П. Шаповал, Д. М. Загірняк // Навч. посіб. (практикум) з грифом МОН України, лист МОН № 1/11-1061 від 18.02.2011. – Харків : Точка, 2013. – 258 с. *Особистий внесок: визначено сутність та методи страхування, обґрунтовано методіку розрахунку тарифних ставок і показників ліквідності страхових компаній.*

55. Загірняк Д. М. Ринок фінансових послуг / Д. М. Загірняк // Навч. посіб. з грифом МОН України, лист №1/11-8872 від 10.06.2014. – Харків : «Друкарня Мадрид», 2014. – 304 с.

56. Загірняк Д. Щодо місця коледжів і технікумів у системі вищої освіти України / М. Загірняк, С. Сергієнко, Д. Загірняк // Вища школа: науково-практичне видання. –2018. – № 2(163). – С. 43–52. *Особистий внесок: уточнено значення і місце ОКР “молодший спеціаліст” в економічній і соціальних сферах.*

АНОТАЦІЯ

Загірняк Д. М. Прагматизм фінансово-економічного розвитку вищої освіти: теорія, методологія, практика. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальностями 08.00.07 – Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика, 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Харків, 2019.

Дисертаційна робота присвячена розробці та обґрунтуванню теоретико-методологічних засад, методичних підходів і практичних рекомендацій щодо фінансово-економічного розвитку вищої освіти на засадах прагматизму. Визначено напрям фінансово-економічного розвитку вищої освіти України. Оновлено понятійно-термінологічний апарат фінансово-економічного розвитку вищої освіти. Систематизовано наслідки реформування вищої освіти.

Обґрунтовано та запропоновано концепцію фінансово-економічного розвитку вищої освіти на засадах прагматизму. Обґрунтовано методологію фінансово-економічного розвитку вищої освіти. Систематизовано нормативні риси споживання освітніх послуг. Конкретизовано змістовність соціальних функцій закладів вищої освіти. Розроблено механізм державного регулювання вищої освіти. Запропоновано метод оцінки прагматичного вибору особою вищої освіти, орієнтованого на еталонні судження роботодавців. Запропоновано методичний підхід до оцінювання освітнього прагматизму закладів вищої освіти. Розроблено методичний підхід до квантифікації результативності фінансової політики держави у сфері вищої освіти. Уточнено перелік і змістовність субнаціональних відмінностей фінансування вищої освіти. Сформовано параметри вибору особою вищої освіти на підставі типізації соціально-трудова відносин. Представлено систему емпіричних доказів щодо реформування управління закладів вищої освіти. Розроблено та запропоновано фінансове забезпечення розвитку вищої освіти. Обґрунтовано методичні рекомендації раціоналізації професійної орієнтації осіб на ринку праці. Визначено правила управління закладів вищої освіти, орієнтовані на споживчі переваги. Доведено доцільність солідарно-субсидіарного типу фінансових відносин держзамовника з постачальниками і споживачами ринку освітніх послуг. Запропоновано методичний підхід до визначення витрат з урахуванням видатків на обслуговування держмайна як запоруки прагматичного розвитку вищої освіти.

Ключові слова: фінансово-економічний розвиток, вища освіта, прагматизм, сфера вищої освіти, реформування, концепція, нормативні риси, освітні послуги, соціальні функції, механізм державного регулювання, фінансова політика держави, фінансове забезпечення, ринок праці, фінансові відносини, розвиток вищої освіти.

Summary

Zagirniak D. M. The pragmatism of financial and economic development of higher education: theory, methodology, practice. – In the capacity of a manuscript.

A thesis for a Doctor's degree in Economics in the specialties 08.00.07 – Demography, Labor Economics, Social Economy and Policy, 08.00.08 – Money, Finance and Credit.– Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, 2019.

The thesis is devoted to the development and substantiation of the theoretical and methodological principles, methodological approaches and practical recommendations regarding the financial and economic development of higher education on the principles of pragmatism. Using cross-national analysis, the direction of financial and economic development of Ukrainian higher education in relation to continental and Atlantic educational models has been determined. The conceptual and terminological apparatus of the financial and economic development of higher education has been updated due to the definition of the concepts: "financial and economic development of higher education", "pragmatism of financial and economic development of higher education", "social functions of institutions of

higher education", "solidary and subsidiary type of financial relations in the field of higher education". The consequences of reforming higher education in the context of the world and European phenomena have been systematized. The concept of financial and economic development of higher education on the principles of pragmatism has been substantiated and proposed. The methodology of financial and economic development of higher education concerning the use of the doctrine of pragmatism, which provides for the comprehensive and systematic consideration of the social functions of institutions of higher education, has been substantiated. The normative features of consumption of educational services regarding the format of consumer participation in the financial and economic development of higher education have been systematized. The content of the social functions of higher education institutions in relation to their role in the development of higher education has been specified. The mechanism of the state regulation of higher education has been developed due to the definition of the limits of the state authority in the field of higher education. The method of the estimation of person's pragmatic choice of higher education, oriented towards the reference judgments of employers has been offered. The methodical approach to the assessment of educational pragmatism of higher education institutions, based on the implementation of the educational potential by the institutions, has been proposed. The methodical approach to quantifying the effectiveness of the state financial policy in the field of higher education, based on the implementation of the state order, has been developed. The list and content of subnational differences in higher education financing has been specified. The parameters of person's choice of higher education on the basis of typing social and labor relations have been formed, which creates the necessary and sufficient conditions for person's pragmatic choice of the future profession. The system of empirical evidence concerning the reform of the management of institutions of higher education, based on the implementation of educational potential as an integrated characteristic of the institution's pragmatism, has been presented. The financial support for the development of higher education, based on the effectiveness of the use of public financial resources, has been worked out and proposed. The methodical recommendations for rationalizing the professional orientation of people in the labor market in the context of business needs have been substantiated. The rules of higher education institutions management, focused on consumer preferences, have been defined. The expediency of the solidary and subsidiary type of financial relations of the state customer with suppliers and consumers of the educational services market has been proved. The methodical approach to the determination of expenses, taking into account the expenditure for servicing the state property has been offered as a guarantee of pragmatic development of higher education.

Key words: financial and economic development, higher education, pragmatism, field of higher education, reformation, concept, normative features, education services, social functions, mechanism of state regulation, financial policy of the state, financing, labor market, financial relations, development of higher education.

ЗАГІРНЯК ДЕНИС МИХАЙЛОВИЧ

**ПРАГМАТИЗМ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
ВИЩОЇ ОСВІТИ: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА**

Спеціальність 08.00.07 – демографія, економіка праці,
соціальна економіка і політика

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Формат 60 × 84/16. Ум. друк. арк. 1,7. Наклад 100 прим. Папір друкарський.
Підписано до друку 14.06.2019. Замовлення № 19462.
Гарнітура Times New Roman Cyr. Друк цифровий.

Редакційно-видавничий відділ Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського,
вул. Першотравнева, 20, м. Кременчук, 39600
*Свідоцтво до внесення суб'єкта до Державного реєстру видавців
та виготовників видавничої продукції серія ДК № 4837 від 22.01.2015*